Эхэ найхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гаранга

Бүгэдэ арадай газетэ

1995 ИЮНЬ 2

Зунай эхин сагаагшан могой
нарын 4
ПЯТНИЦА
гарагай 6
№ 101 (19195)

Газетын сэн Хэлсээтэ сэн.

Хабарай тарилга—95

ЖЭШЭЭ ХАРУУЛАН...

Мухар-Шэбэрэй аймагай «Заганский» колхозой Иван Минаевич Платоновой, Георгий Васильевич Ивановой даадаг тарилгын агрегадууд үдэрэй туршада 31 гектарта тарилга хэхэ нормотой haa, мүнөө 50 гектар хүрэтэр талмайда тарижа байна. Ажалай ветеран, гушаад жэлдэ механизатораар хүдэлжэ ябаhан Карп Максимович Михалев, Георгий Андреевич Миронов, Леонид Маркович Ревенский болон бусад бэшэндээ, иланганга залуу хүбүүдтээ жэшээ харуулан хүдэлиэ.

Энэ ажахын таряашан эдэ үдэрнүүдтэ 2328 гектарта шэниисээ тарижа дүүргэбэ. Обёос тариха хүдэлмэреэ эршэтэйгээр ябуулжа, мүнөө-дэрэй байдалаар 2508 гектарта тариха обёосоо тэн хахадыень таряа.

Техникэ эбдэржэ, багасага haад ушаруулхаhаа бэшэ ондоо тиимэ ехэ haатал болоногүй. Үнгэрhэн неделиин эхиндэ ороhон хоёр үдэрэй бороо соо тарилга хэгдэбэгүй.

В. ШИРДАРМАЕВ.

ХАРТААБХА ЕХЭ ТАЛМАЙДА

Загарайн аймагай ажахынууд байгша ондо хартаабха hуулгаха газарайнгаа талмай багa болгохогүй гэжэ шиидэбэ. Таряашадай ажахынуудай Хүрбын нэгэдэл, «Гигант» колхоз хартаабха ехээр гаридаг байха юм. Жэшээлхэдэ, «Гигант» колхозойхид, урданайхидал адли, байгша ондо 130 гектар газарта хартаабха hуулгахаар хаваалба.

Энэ газарта нилээн ехэ үрэhэнэй хартаабха хэрэгтэй болохо бшуу. Гэбэшье тэдэнэртэ 1400 центнер хүрэнгэ дуталдана. Энэ дутагдалаа үсадхахын тула түс ажахын хүтэлбэрилэгшэд ондоо ажахынуудаар бэдэрэнгүй. нютагайнгаа хүн зонhоо ерэхэ ургасаар тоосохоор, үрэhэнэй хартаабха худалдажа абаха худэлмэри ябуулжа байнхай.

Таряашадай ажахынуудай Хүрбын нэгэдэлэй механизаторнууд 50 гектарта хартаабха ургуулхаар түсэблэнэ. Тиихэдэ тэдэ Голландиин сортын үрэhэ, мүн техникынь хэрэглэхэ юм.

Д. АМОГОЛОНОВ.

«ГЭСЭРЭЙ БУУСА» ТОДОРХОЙЛОГДОО

Абай Гэсэрэй 1000 жэлэй ойн hайндэрэй бэлэдхэл үдэрhөө үдэртэ үргэдэжэ байнхай. Хаа хаанагүй — городтошье, худөөдэшье — үргэн ехэ хэмжээ ябуулганнуд бэелүүлэдэжэ үргэлжэлhөөр.

Эдэ үдэрнүүдтэ «Гэсэрэй бууса» гэжэ нэрлэгдэhэн дурасхаалай ордон болон тэмдэгүүдэй табигдаха газар арамнайлагдаба. Энэмнай Сэлэнгэ мүрэн дээгүүр, Вознесеновкэ тосхон шадар гарадаг хүүргын хойто талада оршодог байна. Тус газар дэмы шэлэгдээгүй гэжэ hанагдана. Юуб гэхэдэ, нэгдэхеэр, дээрэ газар, тунгалаг агаартай, тэнгэридэ дүтэ гэхээр. Хоёрдохёор, Буряад орон соогуур гарадаг ехэ шоссе харгын хажууда, хүн зоной олоороо ябадаг, Үзэсхэлэн hайхан газар. Гурбадахнар, тэндэhээ хайшаашье хаймадан харахада, түрэл дайдымнай шэнжэ шарай, Улаан-Үдэ хотомнай эли гоёор харагдана.

Ехэ Толгой хадын зүүн урдахи гүбээ дээрэ гарагай дүрбэндэ Ёши-Лодой Римбүүшэ түрүүтэй Ивалгын дасанай ламанар эгэ ушараар тусхай ушиалга хэжэ, «Гэсэрэй бууса» бүмбэ нюуба. Эдэ бухы хэрэгтые Бүгэлэ буряадуудай үндэhэн соёлой эблэл эмхидхэн үнгэрбэ гээшэ. Дэмбэрэлтэ энэ үйлэ хэрэгтэ Гэсэрэй 1000 жэлэйе ойе бэлдэхэ, үнгэргэхэ эмхидхэлэй комитедэй гэшүүд, нютаг нютагуудайхидай эблэлнүүдэй түрүүлэгшэнэр хабаадалсаа. Мүн республикын Барилгын болон архитектурын талаар министерствын түлөөлэгшэд байлсаба.

Арамнайлалгын эсэстэ Бүгэдэ буряадуудай үндэhэн соёлой эблэлэй президент Д-Н. Д. Дугаров, вице-президент Б. Д. Баяртуев эндэ сугларагшадта Гэсэрэй ехэ hайндэрэй бэлэдхэл тухай, хайшан гээд үнгэрхэб, үшөө юун хэгдэхэ байнаб гэжэ тобшохоноор мэдээсэжэ үгөө.

Гэсэрэй 1000 жэлэй ойн жабхаланта hайндэрэй бэлэдхэл шиидхэхы хаhадаа оробо гэжэ тэмдэглэлтэй.

Б. БАЛДАНОВ.

РОССИН ФЕДЕРАЦИИН ПРЕЗИДЕНТЫН ЗАРЛИГ

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКА ХҮГЖЭЛТЭДЭ ФЕДЕРАЛЬНА ТУhАЛАМЖА ҮЗҮҮЛХЭ НЭМЭЛТЭ ХЭМЖЭЭНҮҮД ТУХАЙ

Буряад Республикын социально-экономическа хүгжэлтэдэ федеральна туhаламжа үзүүлхэ нэмэлтэ хэмжээнүүдые бэелүүлхэ зорилготойгоор **нигэжэ тогтооноб:**

1. 1995 ондо Буряад Республикын Социально-экономическа хүгжэлтын федеральна программа зохёохо тухай Буряад Республикын Президентын дурадхалые зүбшөөхэ.

2. Буряад Республикын Правительствада hарын болзорто Буряад Республикын Социально-экономическа хүгжэлтын Федеральна программын хараа бодомжые зохёогоод, Россин Федерацийн Правительствада дамжуулха.

3. Россин Федерацийн Правительствада, Буряад Республикын Правительствада Буряад Республикын Социально-экономическа хүгжэлтын Федеральна программа зохёолго ба баталалтые хангаха.

4. Тус Зарлиг гар табигдаhан үдэрhөө хүсэндөө орохо.

Россин Федерацийн Президент Б. ЕЛЬЦИН.

Москва, Кремль.
1995 оной майн 29.
№ 543.

Буряад Республикын Правительствада

Байгаалийн гэнэ усалhаа хохидоhон Сахалинай областийн хүн зондо туhаламжа үзүүлхэ талаар Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Л. П. Табалаевай хүтэлбэри доро правительственна комисси Буряад Республикын Президентын захиралтаар байгуулагдаа.

* * *

Байгаалийн гэнэ усалhаа хохидоhон Сахалинай областийн хүн зондо туhаламжа үзүүлхэ талаар Буряад Республикын Президентын 31-нэй захиралтаар 100 миллион түхэригэй финансова туhаламжа нэгэ доро үгтэбэ.

* * *

Майн 30-да Сахалин ошохоор Буряадай бэдэрэлгэ-абаралгын станциин булэг абарагшад эльгээгдэбэ. 18 хүнhөө бүридэhэн булэгые Ю. Е. Голиус толгойлно.

Граждан обороныи ба онсо шахардуу байдалай талаар комитедэй түрүүлэгшэ Г. Ф. Соловьевой мэдээсэhэнэй ёhоор, тус булэг туhаламжа үзүүлдэг эгээл шэнэ тоног тухэрэлгэ, зэр зэмсэгүүдээр хангагданхай. Мүн тэндэ ошоhоор ажалаа haалгүйгөөс эхилхын тула алеэ хоолой нөөсэ, бусадшье хэрэгсэл тухэрэлгэнүүд түгэс бии. Улаан-Үдын авиапредприятийн Сахалинай захиргаанай мэдэлдэ дамжуулагдаhан тусхай самолёдоор нинджэжэ ошобо.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ТҮБЭЙ hУНГУУЛИИН КОМИССИИН ТОГТООЛ

В. В. АНДРЕЕВЭЙ, Е. М. ЕГОРОВОЙ ГОМДОЛНУУДААР БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ВЕРХОВНО СҮҮДЭЙ 1995 ОНОЙ МАРТЫН 31-дэ БАТАЛАН АБАhАН ШИИДХЭБЭРИ ТУХАЙ

В. В. Андреевэй гомдолоор Стеклозаводской hунгуулийн округжной комиссийн баталhан шиидхэбэрие, Буряад Республикын Түбэй hунгуулийн комиссийн 1994 оной июлийн 18-да баталhан шиидхэбэри, Е. М. Егоровой гомдолоор Буряад Республикын Түбэй hунгуулийн комиссийн 1994 оной июлийн 18-да баталhан шиидхэбэринүүд тухай Буряад Республикын Верховно сүүдэй 1995 оной 31-дэ баталhан шиидхэбэрие Түбэй hунгуулийн комисси хараже үзөөд, Стеклозаводской hунгуулийн 63-дахи округой hунгуулийн 717-дохи участотга 1994 оной июниин 30-да hунгагшадай тоое тооложо дүрим бүдүүлигээр хазагайруулагдаhан байгаа гэжэ тэмдэглэбэ. Ушарынь юуб гэхэдэ, В. В. Андреевэй, мүн Е. М. Егоровой түлөө hунгагшадай үгэhэн дуу тоолоод, hунгуулийн комисси тусхай протокол бэшээгүй орхиhон, зүгөөр Е. М. Егоровой түлөөлэгшын идхалгаар бюллетеньнүүдэ хоёрдохиёо тооложо үзэhэн (тиихэдээ бюллетеньнүүд бүхы хараагаар тоологдожо үзэгдөөгүй), гэтэр түрүүн тооложоhоноо тад ондоо дүнгүүдые гаргаад, hайнаар бүхы талаhаань тооложо үзэнгүйгөөр. хоёрдохиёо тооложоhон бюллетеньнүүдэй дүнгүүдые тусхай протокол соо оруулhан байгаа.

Энэ буруу ябадалыень округто болоhон hунгалтын бүхы дүнгүүдые В. В. Андреевэй зүгhөө буруушааха шалтагаан боложо, харин Е. М. Егоров В. В. Андреевэй зүгhое худал хуурмаг бюллетеньнүүдые худхажа хэhэн тухай баталха арга нүхэсэл олдоhон байна.

Худал хуурмаг бюллетеньнүүд тухай 1994 оной июль hарада Буряад Республикын Верховно сүүдтэ Е. М. Егоровой зүгhөө мэдүүлгын ороhон байбашье, хүүли сахилгын зургаануудаар мүнөөшье болостор шалгагдаагүй байнаар.

Стеклозаводской hунгуулийн 63-дахи округто hунгалта үнгэргэхэ округжной hунгуулийн комисси hунгуулийн 717-дохи участотга hунгалта болоогүй гэжэ тоолохо гэhэн шиидхэбэри абанхай.

Дээрэ найруулагдаhанай үндэhөөр Стеклозаводской hунгуулийн 63-дахи округой 717-дохи hунгуулийн участотга 1994 оной июниин 30-да дуугаа үгэлгын дүнгүүдэй бодото дээрээ гарга-гдаагүй байнаа дээрэhээ дүнгүүдые гаргалгада нилээд нүлөөлhые хараада абажа. Буряад Республикын Түбэй hунгуулийн комисси **нигэжэ тогтооно:**

1. hунгуулийн 717-дохи участотга hунгалта үнгэргэдөөгүй гэжэ тоолохо тухай Стеклозаводской hунгуулийн 63-дахи округто hунгалта үнгэргэхэ округжной hунгуулийн комиссийн 1995 оной апрелийн 20-до абатаhан шиидхэбэрие зүбшөөхэ.

2. Стеклозаводской hунгуулийн 63-дахи округто hунгалта болоогүй гэжэ тоолохо.

3. Стеклозаводской hунгуулийн округhоо Евгений Матвеевич Егоровой hунгагдаhые мэдэрhэн тухай Стеклозаводской hунгуулийн округто hунгалта үнгэргэхэ округжной hунгуулийн комиссийн 1994 оной июниин 30-най, 1994 оной июлиин 17-ной (бодото дээрээ 1994 оной июниин 30-най шиидхэбэрие батадхаhан) шиидхэбэрие болоулха.

4. Стеклозаводской hунгуулийн 63-дахи округто hунгалгын дүнгүүдые толилхо тухай Буряад Республикын Түбэй hунгуулийн комиссийн 1994 оной июлийн 1-дэ баталhан шиидхэбэрие болоулха.

5. «Республикын Арадай Хуралай депутадуудай hунгалта тухай» Буряад Республикын Хуулийн 36-дахи, 41-дэхи статьянуудтай зохилдуулан, Стеклозаводской hунгуулийн 63-дахи округто дахинаа hунгалта үнгэргэхэ асуудалаар Буряад Республикын Арадай Хуралда хандаха.

6. Тус тогтоолые «Бурятия», «Буряад үнэн» газетэнүүдтэ толилхо.

7. Тус тогтоол тушаа Буряад Республикын Верховно Сүүдтэ гомдол бариха болохо.

Буряад Республикын Түбэй hунгуулийн комиссийн түрүүлэгшэ Н. ЦЫГАНКОВА.
Буряад Республикын Түбэй hунгуулийн комиссийн секретарь А. НАСЫРОВ.

Улаан-Үдэ хото. 1995 оной майн 29.

Түбэдэй үдэрнүүд—Буряад орондо

БУЯНГААР ДЭЛБЭРhЭН БАТА ХОЛБООН

Майн 30-да Буряадай гүдэй филармониин Ехэ танхим соо Буряад орондо үнгэдэхэ Түбэд ороной үнүүд нээгдэбэ. Түбэд ороной хани нүхэдэй Буряад Республикадахи булэг түрүүлэгшэ, түүхын шэмэй доктор В. Б. Баянкапов оролто үгэ хэлэhара соо үнгэргэдэхэ үдэрнүүдэй нээгдэhэн тай сонсохобо.

Удаань Бүгэдэ буряадуудай үндэhэн соёлой эблэлэй президент Б. Д. Базаруев, республикын эрдэм шинжэлэй министрэй орлогшо Е. Б. Раднаева, Россий Буддын шажантанай Түвэй захиргаанай зүблэлэй дүн Туваан-Доржо лама (Цымпилов), Соёлой министерствын тайгые даагч Д. Б. Сангажапова. Буряад үндэhэтэнэй интернат дэйн директор Ж. Б. Санжиев, Агваан Доржиевай жаран президент Б. Б. Базаров, «Арьяа-Баала» нэгэдэлэй түрүүлэгшэ Н. Бадмаринов үгэ хэлээ.

Далай-ламын эльгээhэн шанарай нэгэн, Ширап Цэдэнович, хүндэтэ айлшан болоhон нээлгын ёнололдо хабаа-

Тэрэ дээрэ Далай багш ехэ хэмжээнэй үнгэтэй зураг тахигдаhан байна. Фойе соо Түбэд тухай выставкэ дэлгээгдэнэ. «Арьяа-Баалын хүбилгэн Далай-ламын түрэлгэн 60 наhанайнь ой гүйцэлдэ» гэhэн стенд эндэ hуурги өгөлгөө. Мүн Түвэй дасан хиид. ехэ ехэ ламанарые, hасадахи Будда ордонгые харуулhан зураг олон.

Нээлгын түгэсхэлдэ «Байгал» ансамблийн хоор Ю. Ирдынеевэй найруулhан аялгаар бүрхадай тарнинуудые үянгалуулан дабтаба. Бүжэгшэ хүүхэн Очингэрлийн онсо ульhатайгаар гүйсэдхэhэн түбэд, монгол, буряад хатарнууд харагшадта тоншье hайшаагдаа. Олон конкурснуудай, тэрэ тоодо Улаан-Баатарта үнгэрhэн конкурсын лауреат Баярма Раднаевагай Бата-Түбшэнэй лимбын дабташагүй hүрөөтэй ирагуу аялга доро урданай буряад дуу hажаалган найруулагдаhан шэнэ дуу гүйсэдхэхэдэнь, седьхэлээ худэлэнгүй шагнахань хэсүү байба. Түгэсхэлдэнь солистнууд Жаргал Бадмацыренов, Цыпилма Аюшеева хоортой суггаа Ц. Дондогойн үгэ дээрэ Ю. Ирдынеевэй зохёоhон «Далай ламын магтаал» эзэдлүүлээ.

Түбэдэй үдэрнүүд үргэлжэлhөөр. Июниин 1-дэ Улаан-Үдэдэ морилhон Далай-ламын түлөөлэгшэ Джампа Тинлэй Буряадай үндэhэтэнэй номой сангай байшан соо Бурханай Ном бэелүүлхэ тухай лекцинүүдые арбаад үдэрэй туршада үдэшын 18 сагhаа үншаха. Даяанша багшын хэшээлнүүдтэ ямаршье hаадгүйгөөс эды олон үдэр соо хүртэхэ гээшэ хоморой ушар болоно бшуу. Бээрээ Бурхан багша боложо мүндэлhэн Далай-ламаhаа эхитэй үлэы хотогто hургаал айладхалнуудые дэлхэй дээрэ үсөөхэн лэ газарта соносохо эрхэ нүхэсэл тохёолдодог юм. Тиимэ газарнуудай нэгэн — Бурхан багшын бүянгаар дэлбэрhэн Буряад ороманай.

П. ДАБАЕВ.

ХАНИ БАРИСААМНАЙ ЮУНhЭЭШЬЕ СЭНТЭЙ

Байгша оной майн 31-нэй үдэр «Буряад ороной үсөөн тоото арадууд: тэдэнэй шиидхэхэ асуудалнууд болон саашанхи хүгжэлтын замууд» гэhэн темээр «түхэреэн столл» зарлагдаба.

Тус суглаае Буряад Республикын Правительствын түрүүлэгшын орлогшо **Л. Ч. Нимаева** хүтэлбэрилөө. Тиихэдээ иимэ соёлой үдэрнүүдэй манай республикада түрүүшынхиеэ боложо байнынь онсолон тэмдэглээ. Мүнөө үедэ манай Россин гүрэндэ арадуудай хоорондохи хани барисаанай асуудал тобойсо гаража ерэнхэй. Гадна элдэб региондо ажаhуудаг үсөөн тоото үндэhэ яhатанай асуудал мүнлэ шиидхэгдхээр болоhоор үнинэй. Эгээл тиимэhээ Россин Гүрэнэй Дүүмэдэ үсөөн тоото үндэhэ яhатан тухай хуулийн проект зүбшэн хэлсэгдэжэ байна. Тэдэнэй олоороо ажаhууhан газарта түсхай районуудые гү, али ондоошье захиргаанние байгуулха тухай асуудал тус проект дотор хараалагдана. Эдэ бүгэдэн тухай Буряад Республикын Правительствын түрүүлэгшын орлогшо, Россин Федерацийн Советэй депутат Л. Ч. Нимаева суглараг шадта хөөрэжэ үгөөд, манай республикын арадуудай хоорондохи хани барисаан бата бэхи байха гэжэ этигэжэ байhанаа мэдүүлбэ.

Солонгос арадай соёлой түбэй түрүүлэгшэ **Е. Л. Ким** гүрбан жэлэй туршада хэhэн хүдэлмэри тухайгаа хөөрэжэ үгэбэ. Тиихэдээ тэдэнэр солонгос арадай hайндэрнүүдые, жэшээнь, Сагаалганине тэмдэглэжэ хүдэлмэреэ эхилээ hэн. Түрүүшын жэлэй Сагаалганда зуугаад хүн сугларhан байна. Тиихэдээ тэдэнэр гансал түрэл арадайнгаа эдеэ хоол яажа бэлдэхэб гээшые бага зэргэ мэдэхэнээ бэшэ, солонгос хэлээ, ёно заншалаа мартаhан гү, али ороидоо мэдэхэгүй байна гэжэ элирээ hэн. Энээн дээрэhээ хаража үзэхэдэ, манай гүрэн түрын хэдэн арбаад жэлэй туршада ерээдүй сагай hаруул hайхан обществодо ажаhуууа шэнэ хүниие хүмүүжүүлхэ гэhэн политикын үрэ дүн гаража ерэнэ бэшэ аал? «Теэд түрэл арадайнгаа соёлые мэдэхэгүй хүн ондоо арадай соёл болбосоролые яажа зүрхэ сэдьхэлдээ шэнгээжэ шадахаб даа» гэжэ Е. Л. Ким шаналангяар тэмдэглэбэ. Тэдэнэр солонгос хэлэ шудалха курса эмхидхээд. hураха дуратайшуулдаа заажа эхилhэн байна. Мүнөө үедэ солонгос хэлэ Буряадай багшанарай дээдэ hургуулидаа, мүн бусадшье дээдэ hургуулинуудта шудална. Зүгөөр оюутанай дунда солонгос яhанай үхибүүд үгы байха юм. Эдэ дээдэ hургуулинуудай нэгэндэ солонгос арадай ёhотой соёлой түб эмхидхэел гэжэ Е. Л. Ким Эрдэм hуралсалай министерствэдэ дурадхаба.

Немецүүдэй соёлой түбэй түрүүлэгшэ **А. А. Шимпф** түрэл хэлээ, ёно заншалнуудаа hайнаар шудалхын тула арадайнгаа аман зохёол, дуунуудые хэрэглэхэ, үндэhэн арадайнгаа хубсаhа хунар оёжо умдэхэ тухай хөөрэнэ. Манай республика дотор 2 мянга гаран немец яhатан ажаhууна. Теэп тэдэнэр бүхы республика дотор таранхай аад, суггаа хүдэлхэ аргань тон бага байна. Гадна манай эндэхи немецүүд элдэб газарhаа байха, харин элдэб гүрэнhөө сугларhан тула олон ондоо диалект дээрэ хөөрэлдэнэ. Энэнь тэдэнэй түрэл хэлээ шудалхада haад хэнэ.

— Немец хэлэ үзэхэ курса нээнхэйби, теэд hуралсалай литература, hураха байра багадана, үсөөдэнэ. Өөрынгөө түбые гансал амаралтын үдэрнүүдтэ нээдэгбди. Ёнотой соёлой түб гээшэ хадаа долоон хоног соогоо hэтэ хүдэлжэ байха удхатай юм ааб даа. Теэд салин түлэхэ аргагүй дээрэhээ өөhэдөө амаралтынгаа сүлөө сагые тэндэ үнгэргэнэбди,—гэжэ А. А. Шимпф хөөрэнэ. Мүн дайнай үедэ Буряад нютагта заралгада ерэhэн немец зондо мүнөө үгтэхэ хүнгэлэлтэнүүдэй асуудалнууд тэдэнэй hанаае зобооно.

— Манай хүдэлмэридэ дайралдадаг эгээл орёо асуудал хадаа мүнгэ зөөрийн дутагдал болоно. Эгээл энээн дээрэhээ бидэ түрэл хэлээе заадаг багшада салин хүлhэ түлэжэ шаданагүйбди. Туhаламжа үзүүлжэ байхыень үласхооровлын эмхи зургаануудта саг үргэлжэ хандажа байхань эшхэбтэр болошоо. Буряад Республикымнай хүтэлбэрилэгшэд энэ асуудалда туhалжа шадахагүй гээшэ гү? Үгы гэбэлнь, соёлой түбүүдтэ туhалха ниитын жасануудые эмхидхэхэ хэрэгтэй,—гэжэ **Э. Н. Ярневская** тэмдэглэбэ.

Полягуудай соёлой түбэй түрүүлэгшэ **В. В. Соколовский** эндэ ажаhуудаг нютагайхидайнгаа түрэл хэлээе, соёлоо алдаhан тухай мэдүүлээд, тэрээнhээ гадна католическа hүмэдэ мүргэхэ аргагүй байhанаа хөөрэбэ. Ушар юуб гэхэдэ. Дээдэ-Үдэдэ хоёр католическа hүмэ байhанаа hандаргаагдан hалаhан юм. Мүн В. В. Соколовский олониитэдэ мэдээсэл тараадаг хэблэлнүүдэй соёлой түбүүдтэ бага анхарал хандуулдаг байhыень тэмдэглэбэ. Гадна дээдэ hургуулинуудай оюутадые Польшын, Германиин ба бусадшье үрэнүүдэй түүхээр шэнжэлгэнүүдые хэхыень уряалба. Тэдэнэр хүдэлмэриингөө тон hонин программа зохёоhон байбашье мүнгэ зөөриин дутулдаhан дээрэhээ тэрэнээ дүүргэжэ шадаагүй байна.

Энэ «түхэреэн столдо» хабаадагшад үсөөн тоото үндэhэ яhатанай соёлой түбүүдэй хүдэлмэрие hайжаруулха талаар дурадхалнуудые оруулаа. Тэдэнэй тоодо соёлой түбүүдэй хүдэлмэри нэгэдхэхэ ассоциаци байгуулха. hурагшадые түрэл хэлэндэнь hургаха тусхай программа зохёохо. Россин Соёлой министерствын үндэhэн арадуудые хүгжөөхэ программада орожо, мүнгэ зөөреэр хангагдаха гэхэ мэтэ асуудалнууд оробо.

«Түхэреэн столой» хүтэлмэридэ Буряад Республикын Президентын зүблэгшэ **Н. Г. Дамдинов**, республикын социальна хангалгын министр **С. Г. Ефимов**, гүрэнэй хэблэлэй комитедэй түрүүлэгшэ **А. А. Хантаев**, Буряад Республикын Эрдэм hуралсалай министрэй орлогшо **Е. Б. Раднаева**, Буряад Республикын Арадай Хуралай комитедэй түрүүлэгшын орлогшо **Д. Д. Сундарон** болон бусад хабаадагшадай асуудалнуудта харюунуудые үгөө.

Д. БАЛЬЖИНИМАЕВ.

УНШАГТЫН ТАНИЛСАГТЫН:

2-дохи нюурта. Дэлгүүрэй оршондо түрэhэн бодолнууд. Д. Доржиев: «hанамжалхаар юумэн али олон». Адуун hүрэгөө олошоруулая! М. Намжилов: «Хаанашье харюусалга хэрэгтэй».

3-дахи нюурта. Олоной hонорто — «Иимэ университет хэрэгтэй»—булэг эрдэмтэдэй hанамжа. Ц.-А. Дугарнимаев: «Наранай орохо зуг тээшэ» — үргэлжэлэл. Анхарагты: шэнэ hом! «Найман Гэгээн»—А. Цыренова.

4-дэхи нюурта. hүүлшын хонхо жэнгирбэ» — суглуулбари, Буряадай радио хэлэнэ. Телевиденийн программа.

Байгша оной январиин 31-дэ, февралиин 1-дэ Москвада Бүхэроссии научно-практическа конференци үнгэргэгдэһэн байна. Тус конференци тушаа тоосоонтой болоһон тэрээн дээрэ элидхэл хэһэн Россин хүдөө ажахын болон эдеэ хоолой министр А. Г. Назарчук, Хүдөө ажахын эрдэмэй академиин президент Г. А. Романенко гэгшэдэй элидхэлнүүдтэй, мүн харюусалгата тушаалтадай хэлэһэн үгэнүүдтэй «Сельская жизнь» һониной хуудаһануудаар дэрэһээ танилцахадаа, халаглахаршье, голхорхоршье болоно даа.

Конференциие нээлгэ дээрэ Россин Правительствые толгойлогшын орлогшо А. Х. Заверюха үгэ хэлэхэдээ, орон доторхи аграрна шэнэдхэн хубилалгада болоно байһан нэгэ талаһаа сэгнэлтэ үгэжэ болохогүй гэжэ тэмдэглэһэнинь онсо удха шанартай. Гурбан жэлэй турша сөө хүдөедэхи үйлэдбэрнин харилсаануудые хубилгаха талаар бага бэшэ юумэн хэгдэбэ. Хүдөөгэй ажалшадта экономическа эрхэ сүлөө үгтэжэ, ажал хэрэг эрхилэлгэ өлдэб тухэлэй болоһоншье һаа, хүдөө ажахын үйлэдбэрн унажа, ашаг үрэнь доошолоо гэжэ тэрэ мэдэрхэ ушартай болоһон байна. Аграрна секторые хинаха, тэрээндэ туһалха хэрэгһээ гүрэн түрэ хүлжана, гол түлэб энээнһээ уламжалан, АПК хасүү байдалда ороод байна,— гэжэ А. Заверюха хэлэһэн байна.

Иигэжэ гүрэнние хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэнэй мэдэржэ байхада, тоо, баримтануудта тушэглэхэдэ болохол даа. Һүүлэй дүрбэн жэлэй туршада үрэндэ мяха худалдалга 11 миллион тонноһоо 4,6 миллион тонно хүрэтэр, һү худалдалга 40 миллион тонноһоо 19 миллион тонно хүрэтэр, ороohо худалдалга 34-һөө 12 миллион тонно хүрэтэр доошолоо гэжэ Россин хүдөө ажахын ба эдеэ хоолой министрэй нэгэдэхи орлогшо М. М. Абдулбасиров конференци дээрэ тодорхойлоо һэн. Харин гүрэнүүдһээ тон ехэ хэмжээнэй эдеэ хоол асарагдадаг болохой. Жэшээлхэдэ, недондо манай ороондо 800 гаран мянган тонно мяхан, 2 мянга гаран тонно өлдэб сагаан эдеэн (һүнэй зүйлнүүд) гэхэ мэтэ продуктууд асарагдаа. Тиихэдэ манай хүдөөгэйхидэй үйлэдбэрилөө болоһон эдеэ хоолой, түүхэй эдэй зарим хубинь худалдагдангүй үлэнхэй. Мүнөө болотор зарим ажахынууд нооһоёо худалдажа шаданагүй, тэрэнь энэдэ-тэндэ үжэжэ хэбтэнэ ха юм. Харин гүрэнүүдһээ асарагдаһан эдеэ хоолой ерээд шахуу процентнь шанарайнгаа талаар муу, үнгөрхэдөө, хэрэглэжэ болохогүй продуктууд гэжэ бэшэгдэдэг, хэлэгдэдэгшье болон хоёй бшуу.

Ороной бүхы түхэлэй ажахынууд хүдөө ажахын техникээр хангалгын талаар жараад онуудай хэмжээндэ оронхой гэжэ энэ конференци дээрэ онсолон хэлэгдэнэ байгаа. Юундэб гэхэдэ, хүдөө ажахын техникын, запчастьнуудай, түлишэ-түрхисын материалнуудай хэмнэх дээгүүр үнэтэй болоһон ушарһаа, хүдөөгэйхид техникээ шэнэлхэ аргагүй болонхой ха юм. Юундэб? Юундэб гэхэдэ, хүдөөгэйхидэй гаргаа болоһон бүхы зүйлэй продукцини үнэ сэнгүүд тон доогуур. Хажуугаарынь зайн галай элшэ хүсэнэй сэн һаншаг улам дээшэлбэ. Иигэжэ хүдөөгэйхидэй хоолойдо үзэгдэһэн «бооло» улам шанагдхагаба гээшэ. «Зайн галай элшэ хүсэ һанаһан соогоо хэрэглэхэ аргагүй болобобди,— гэжэ «Улаан-Туяа» колхозэй ахамад агроном Б. Ж. Жамбалов хэлэжэ байна һэн.— Яаха гээшэбиди? Полевой стан дээрээ, гараж, мастерской соогоо движогуудые тавжа хүдэлгөөд, зайн галаарнь хэрэгээ бүтээхэ гэхэдээ, хаанаһаа олохобши. Олдоошье һаань, худалдажа абаха мүнөө байхагүй. Түлишэ, запас хэрэгсэлнүүд аргагүй үнэтэй болошонхой. Техникын заһабарилгые хайшан гэжэ дүүргэжэ, хабарай тарилга үнэгэрхэеэ, ойлгохоо болинхойбди».

Зүб лэ хэлэгдэһэн үгэнүүд лэ даа. Хүдөө ажахыгаа хүгжөөхын ороондо, хайшан гээл һаа, тэрэгние унагаахамнайб гэжэ онсолдожо байһан саг хадаа гэмтэ ябадаг хэһэнтэй адлирхуу болоно бшуу. «Хүдөө ажахыда хэрэгжэ байгаа реформо юунэй түлөө хэгдэнэб ойлгохын аргагүй» гэжэ дээрэ дурсагдаһан конференциндэ хабаалагшадай нэгэн хэлэһэн байна һэн.

Ярууныда хүдөө ажахы ямар байдалда ороохойб? Байгша оной январиин 1-нэй байдалаар, аймагай ажахынуудта 13791 толгой эбэртэ бодо мал, 35543 хонид тоологдожо байгаа, Дүрбэн мянганһаа үлүүхэн адуун бии. Эдэнэй 4120 толгойнь үнеэд, 21147-нинь эхэ хонид, мянга гаран гүүн байһан юм. Адуука малнай үсөөн лэ болоо ха даа. Анхандаа аймагай ажахынуудта зуу гаран мянган хонид, гуша-дүшэн мянган үхэр харууһалагладаг байгаа бшуу. Гүрэндэ тушаагдадаг продукциин сэнгүүдэй дээгүүр байхадань, олохон ажахынууд һала ехэ хэмжээнэй өлэз оршо ологкю бэлэй. Зүгөөр үри шэрилдээ дарагдашаһан ажахынууд бии һааб даа. Хүтэлбэрилэгшэдэйнгээ гэмээр нимэ ажахынууд хүндэ хүнэрхэн байдалда орогшо һэн. Эдэ ажахынуудай үри шэринүүдые гүрэн ооһэдтөө абаад хаяжархидаг байгаа бшуу.

Урандаа хүдөө ажахын үйлэдбэри буруугаар эрхилэгдэжэ, наяад онуудай эхеэр энэ һалбари панхаруутаха түйлдаа ерээд байһан гэжэ һанахаар. Һанаад үзэе. Үнэхөөрөшье, магазинуудта эдеэ хоол, эд бараан хомор болоо болоһоор. Һүүлэй һүүлдэ эдеэ хоолоо талонуудаар абадаг болоо хамнайбди. Энэмнай хүдөө ажахые улам хүгжөөжэ, ашаг үрьень дээшэлүүлхын ороондо, хүдал үгэнүүдээр «хоолдуулдаг» болоод байһанай хойшолон байгаа даа. Тоэд

Дэлгүүрэй оршондо түрэһэн бодолнууд

ҺАНАМЖАЛХААР ЮУМЭН АЛИ ОЛОН

Совет засагай унагаагдахада, шэнэ засаг түрын хүтэлбэрилэгшэд хүдөө ажахын һалбарине хүгжэлтын шэнэ замда юундэ гаргажа шадаагүйб? Тиихэ үеле хүдөөдэ (гансашье хүдөөдэ бэшэ ааб даа) реформо ябуулха саг түлаад байгаа гэжэ мэдээжэ байһаниинь арсашагүй. Юундэб гэхэдэ, хүгжэлтэ байра дээрээ тогтошоод, хүдөө ажахын үйлэдбэриий хэмжээн доошолжо эхилээ бшуу. Ушар нимэнһээ дэлгүүрэй харилсаанүүдта орожо, хүдөө ажахые үндэнөөрнь шэнэлэн хубилгаха саг хүрэжэ ерээ ха юм. Гэбэшье тиимэ юумэн болонгүйгөөр, хүдөөдэ тон яаралтайгаар тогтонижорһон байдал хубилгаджа эхилээд, мэргүй яруу хэгдэһэн реформын хойшолон мүнөө элеэр харагдажа захалһан байна. Реформые яаралгүйгөөр, даамайгаар ябуулха хэрэгтэй байгаа гэжэ Бүхэроссии научно-практическа конференци дээрэ тэмдэглэгдэһэн байна гээшэ. Мүнөө бии болоһон фермерскэ ажахынууд, өлдэб эблэлнүүд мүнөөдөө ямаршье ашаг үрэгүйгөөр хүдэлнэ. Манай эндэхи «Улхасаа» эблэлэй фермернууд ямар байдалда хүдэлөб гэжэ мэдэнэ ха юмбибди.

Яаралтайгаар эхилһэн реформын үрэ дүнгүүд мүнөө үеле хүдөө ажахые ямаа байдалда оруулаад гэжэ аймагай ажахынуудай мал ажалай байдал дээрэһээ элитээр мэдэжэ абахаар. Мал ажалтай хамта тарган ажал дээрэхи байдалай доройтожо байһан байдал мүн лэ хүн бүхэнэй һанаае зобоохо ёһотой. Ажахынууд үрөһэ хүрэнгөөр, түлишэ-түрхисын материалнуудаар дуталдадаг боложо, хүдөө ажахын техникын запас хэрэгсэлнүүдэй, минеральна үтэгжүүлгэнүүдэй үнэ сэнгүүдэй яаха аргагүй дээшэлхэдэ, тарялангуудай талмайнь багэ болгогдожо эхилбэ. Нэгэ доро үбһэ тэжээл абалга доошолоо. Энэ хадаа адууһа малай хэмгүй олоор үсөөрһэнэй гол шалтагаан мүн болоно гэхэдэ, адуу болоногүй.

«Энэ хэбээрээ саашадаа үргэлжэлөө һаа, ажахынуудай адууһа мэл дуулаха тээшээ дутэлхэ даа» гэжэ хэлсэдэг болонхой. Тиихэдэнь үдөө сэлэһон колхоз, совхозуут заатагүй тараагдаха боложо, ажалшадта хубаари болохо, зоориншье үлэхэгүй. Газараа, бии байгаа техникээ хубаана юм ааб даа. Ажахынуудай үрине хэн түлэхэб? Тараагдаһан ажахынуудай ажалшад гү? Эндэ харюу олохонь тон хүшэрхэн байна. Тиимэнээ үлөө болоһон адууһа малаа саашадань хороохогүй, тарялангайгаа талмайе бага болгохогүй шухала. Хайшаншье гэжэ һаань, хүл дээрээ тогтохын түла бии байгаа һүн, тоhон, мүн һүөөр хэгдэнэн бүсад эдеэн дуталдажа эхилээд байна гэжэ түбэй газетэнүүд мэдээсэнэ. Хүдөө ажахын үйлэдбэрнин доройтожо байхада, нимэ юумэнэй болохонь гайхалгүй. Манай Яруунадашье магазинуудта тоhон үнинэй харагдахаяр болёод байһан аад, һаяшаг худалдагдажа эхилбэ.

Буряад Республикын Президент Л. В. Потапов Яруунаар ябаад ошоо болэй Тэрэ аймагай ажахынуудаар ябахадаа, ажалша зонтой сэхэ руунь хөөрэлдэһэн, ороной Президент Б. Ельцин Федеральна Суглаанай депутадуудай урда үгэ хэлэхэдээ, хүдөө ажахы орхигдохогүй, гүрэнэй зүгһөө удаан саг худөө ажахыда үшөө туһаламжа хүргэгдэнөөр байха гэжэ найдуулаа гэжэ онсолһон байха юм. Хабарай тарилгын хүдэлмэрние үнэргэхэдэнь манай республикада 16 миллиард түхэриг гүрэнэй зүгһөө үгтэжэ болохоор ха.

Аймагай ажахынуудай, предприятинуудай, эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдтэй болоһон үлэлгалга дээрэ Л. В. Потапов экономическа хүндэ бэрхэшээлтэ байдалһаа «мултаралгые» хүнгэдүүлжэ болохо нэгэ зам заахадаа. Назаровкын полиметаллнуудай хэбтэшые дары ашаглаха гээшэ шухала болоо гэжэ хэлээ. Малтагдаһан рудагаа Шэтын область эльгээнгүй, эндээ рудаһаа алта, мүнгэ сэбэрлэжэ абаха гээшэ шухала гэбэ. Тингэхын тула модуль худалдажа абаха болоно. Бэлэдхэлэй худэлмэри дары эхилхын тула Никомбанкһаа үрьһаар мүнгэ эрихэбди, үгэхэ байха гэжэ тэрэ онсолон тэмдэглээ һэн.

Комсомольско (Харха) тосхоной хойто тээ малтагдаад. Шэтын область зөөгдэжэ байгаа флюоритова рудаһаа ородог олзо оршые карнаар зүбөөр тодорхойлхо даабари аймагай хүтэлбэрилэгшэдтэ үгэһэн байна.

Юрэдөө, гайтайхан лэ хүндэ саг хүрэжэ ерээд байна. Гэбэшье удангүй сагай байдал һайн тээшээ хувилаха бээ гээд найдаял даа. Зүгөөр хайшаншье гэжэ һаань, ажахынууд хүл дээрээ «тогтохын» тула бүхы арга боломжнуудаа хэрэглэхэ шухала гэжэ онсолон тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Д. ДОРЖИЕВ.
«Яруунa» газетын корр.

Тээсгэн энэ хабарай эхеэр республикын адуу үсхэбэрилгын һалбариин худэлмэрилэгшэдэй ээлжээтэ эүблөөн дээрэ хаа хаанаһаа ерэһэн хэдэн адуушадтай уулзажа хөөрэлдөө һэмдэ.

Мүнөө эндэ Зэдын аймагай Борьёогой совхозой залуу адуушан Доржо Муникожапович ГЫНДУНОВАЙ хөөрөөс доро толилгөбди.

ХААНАШЬЕ ХАРЮУСАЛГА ХЭРЭГТЭЙ

— Бидэ Антонида нухэртээ найман жэлдэ совхоздоо эхэ хонидые харууһалаа зомди. Жэл бүхэндэ шахуу зүүн эхэ хонин бүриһөө 100 гаран хүрьга алгадгүй абажа түлжүүлдэг байгаабди. Жэшээлхэдэ, 1992 ондо зүүн эхэ хонин бүриһөө 110 хүрьга абажа томо болгоо һэмдэ.

Иигээд лэ бүхы наһаараа, пенсидэ гаратагаа хонишоноор худэлхэл бэзэбди гэжэ һанажа ябааб. Юуб гэхэлэ, мэнэ һаа болотор манай совхоздо хонишод эгээл хүндэтэй, ямбатай, ашаг олзотойшье худэлдэг зон гэжэ тоологдодог байгаа. Энэмнай ажахын гол һалбари байгаа ха юм.

Тингэжэ байгаршай үрэндэ ажахын ахамад зоотехник Анатолий Григорьевич Курилов нэгэтэ намтай үүлзаад, иигэжэ хэлэбэ:

— Доржо, ши залуу хүн байнаш. Шамайе морилдошье охэ дуратай гэжэ мэдэнэбди. Адуушан болод даа. Мори унаад гүйлгэжэ ялаха һэн гүш. Тиихэдээ баһа харюусалгатай, мал адууһандa бэрхэ залуу хүн хэрэгтэй. Шил таарахаш.

Би бодожо үзеод, ехэшье арсабагүй. Хонидыеш харууһала, адуун һүрэгшье мана, адлил мэл ха юм. Хаанашье ороолдоло хэрэгтэй. Тингээдшье хүдөө нюхэрэ үйлэдбэриилдэг болоо һаа, энэ шанаар һайнтай үтэгжүүлгын өөрынь сэн тон үнэгүй болохо һэн. Энээн тухай Хүдөө ажахын болон эдеэ хоолой министерство, мүн энээндэ хабаатай албанууд мэдэнэ гээшэ гү?

П. Базаровай хэлэһээр, сапрофель хатааха болон мэшээглэхэ техникэ худалдажа абаха, тэрэнээ хадагалха склад бариха хэрэгтэй мүнгэ зөөри эгээ мүнөө хэрэгтэй байна. Тухайламжаар, 100 миллион түхэриг хэрэгтэй.

Мүнөөдэр болотор гансаа оойэдынгоо адэбхи ороолдолтагта хүн болоhон, багаhаа эхэ, эсэгэтэеэ адууһа мал харалсажа, хамһалсажа өөдөө болоhон, намда энэнь тиимэшье шэнэ юумэн байгаагүй аав даа.

Иигээд лэ 1993 оной хабар адуушан болоо болэйб. Намтай суглаа баһал залуу хубүүн Вүлад Жапов мүнөө худэлнэ. Бидэ Нюгын отделениде байратайбди. Һүрэг соомнай 160 адуун, тэрэ тоодо 80 гүүн, 6 азарга болшэжэ ябана. Үнгэрһэн 1994 ондо нэгн гүүнһээ 60 гаран унага абажа түлжүүлээ һэмди. Мүнөө үедэ гүүнүүднай унагалжа дүүрээ. Дала шахуу унагадтай болонхойбди.

Нёдондэ жэлэй үйлэдбэриин дүнгүүдэй гаргагдаад байхада, совхозой директор Петр Иванович Зайцев манда иигэжэ хэлээ һэн:

— Ажахын бүсад һалбариинууд соо адуу үсхэбэрилгэмнайл ашаг олзотой гараа. Анханай суугай солотой хонин һүрэнайшье бирабагүй, мүнөө сагта гарзатай һалбари болошоод байна. Тиимэнээ саашадаа бараг һайн ажамидагхын тула хонидоо ехэ үсөөлэнгүй байхатана хамта, үхэрнүүдээ бага зэргэ үсөөлэн болгоод, адуун һүрэгтөө анхаал һайса табиха. тэдэнээ ойрын жэлнүүдэ адагынь 300 толгойдо хүргэхэ ёһотойбди.

Хүтэлбэрилэгшынгөө хэлэһэнние бидэ адуушадшье дэмжэнэбди. Газар дайдаар баян, малай эдихэ тэжээлээр дутэлдадагүй Борьёогой совхоздо 200 толгой хүрэхэгүй адуутай байха гээшэ үсөөн лэ даа. Ехэнхи газарай хахалагдажа, тарялан болгогдонхойшье һаань, адуу элеэлүүлхэ газар олдохол ха юм. Намар тарялнай үргасын үшөө хүү хүрлагдаагүй байхадал, ойро аүүра шахардуухан байдаг. Харин зүнинь бидэ майн һүүл багаар адуун һүрэгөө түүжа. Тагалай нуур тээшэ холын болшээридэ абаашадагбди. Тэндэ аймагай бүхы ажахынуудай адуун. болшээн тарталуулха үхэнүүд зүһадаг юм. Манай совхозой адуушад хоёр-хоёроороо ээлжээгээр бэ бээ һэлгэжэ, гурбан һара үлүүтэй саг соо тэндэ адуугаа мананабди. Энээнһээ бэшэ тээ тэдэмнай гол түлэб тарианай һүрэндал болшээ ааб даа.

Үбэлэй шанга хүйтэрэй хаһада хабарай хагсуулаа жэжэ божо даагадые. Түрэхэ гүүнүүдые, азаргануудаа илгажа, хашаа, хоёдоо байлгажа эдеэлүүлээгүйдэ аргагүй болодог. Гадна намартаа миханда хуралдахэ адууе ойро зүүра шахахада баһал ашагтай һайн. Манайда малай эдихэ тэжээл ябала дутамагүй байдаг ха юм.

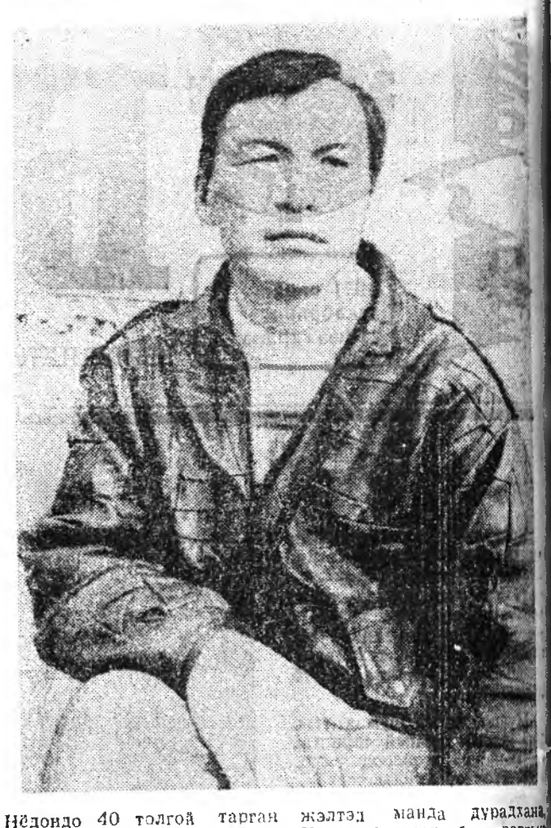

Нёдондо 40 толгой тарган томо мори миханда худалдаа һэмди. Хэрбээ һүрэгөө үшөө олон болгоод байгаа һаа, жэлдэ 80—90 даагадые, залуу адуу миханда худалдажа, олзо оруулхал һэмди.

Ойрын жэлнүүдэй зорилгэ юуб гэхэдэ, наб зээрээ һайн мяхалиг, шэрхи үүлтэрэй 50—60 толгой эмэ адуу гол түлэб аймагайнгаа Торинин мориной заводноо заримыень мүнгөөр, үгышье һаа, ороohо тариа, тэжээлээр ангадажа абаха һанаатайбди.

Саашадаа энэ һалбариин тулда үүр үгэсые дээшэлүүлхын тула арендэ гүрэмда оргогты гэжэ совхозоймнай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд манда дурадхана. Хэрэгтэй газар, баг зэргын техникэ үгөө, адуу мори хаа-ха, бариха байра байдал түүхеэрхэдэмнай туһалаа һаань, арендэдэ ороходомнайшье оорэгүй.

Үйлэдбэрилһэн продукцинигаа, оруулһан ашаг олзынгоо зэргээр түлөөһэ абадаг болоходо, ооһэдэмнай баһал ноодо байха ха юм. Мүнөө бидэ адуушад түе бүгэдөө нарын 120 мянга тухэриг лэ тогтомол салиг абана бшуубди.

Энэ хөөрөөс М. НАМЖИЛОВ бэшэжэ абаба.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: адуушан Д. М. Гындунов.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ҮДЭРҺӨӨ ҮДЭРТЭ шахуу хамаг юумэнүүдэй үнэ сэнгүүдэй нэмэжэл байхадань, гүрэн соогоо эгээл бага салинтайшуулай тоодо ородог худөөгэйхидэй һанаһан юумээ худалдажа абаадхинань гайтайхан лэ саг боложо байна хэбэртэй. Нимэ хүндэ хүшэр сагта хайшан гэжэ запас часть болон түлишэ, түрхисэтэй боложо, хабагайнгаа тарилга хэхэ гээшэб гэжэ ороолдожо байһан олонхи ажахынхид даб дээрэ үтэгжүүлгэ тухай бодомжолхошье тухагүй бэшэ гээ даа, ехэ адуу болохогүй байха.

Зөөри эзэтэй, мүнгэн тоотой

ХУБИ НУУРАЙ ХЭБТЭШЭ

Гэхэтэй хамта гансашье манай аймагай бэшэ, республикынгаа бүсадшье ажахынуудые үтэгжүүлгээр хангажа шадаха арга бии гэжэ Хэжэнгын аймагай түрүүлшын фермер Петр Ямпилович Базаров бодомжолно.

Фермер Д. С. Дондоковтой, Самбу, Дондог хүбүүдээрээ тэрэ 1993 ондо сапрофель (нуурай өөрһоо абтаһан газарай хүрьһэн) абаха «Ургыхан» гэжэ цехэсэл байгуулаад, гүрэнһөө мүнгэ үрьһаар абажа, Хуби нуур дээрэ үрэмдэхэ түхеэрэлгэ. Һаланууные хэйсэ юм. Тиихэдэл түрүүшынгээ мянган тонно сапрофель абажа шадаа һэн.

Газасай хүрьһэ шанаржуулхада, сапрофель гайхалтай ехэ нүлөө үгэнэ гэжэ тэрэнние туршажа үзэһэн хүнүүд хэлэнэ. Тэрэнние хэрэглэһэн зон 3—5 жэлэй туршада үндэр үргаса хүрэлана. Гэхэтэй хамта бүсад химическэ үтэгжүүлгэдэл үргамалда хорото бодосуудые оруулдагүй.

Эдэ шэнжыень Петр Ямпиловичай хаяа нухэрынь эгээл түрүүлэн гэртээ туршана үзэһэн, помидор, үгэрсэ болон ондоошье овощ үгэгдэһэн гээшэ.

Энэ үтэгжүүлгээ Базаров Улаан-Удэ хотодо үнгэргэдэһэн «Байкалагро—94» выставкэ-ярмаргта табиха килограммыень 200 түхэриг өөр худалдаад туршаа. Зоя тэрэниинь дуратайгаар худалдан абажа, хоёр удаяй туршада асарагдаһан сапрофелинь дуулашоо болэн.

Промышленна аргаар, ороор сапрофель абажа байһан «Ургыхан» нухэсэлэй гэшүүд зүргаалуулаа худэлнэ. Худэлмэриншэдөө 3—4 нахин олоо болгоод, май һаранаа октябрь болотор худэлхэдээ 20 мянган тонно үтэгжүүлгэ нөөсэлхэ аргатай.

Сапрофель хэрэглэлгэ тухай Горькийн геолого-бэдэрэлгын институдай мэргэжэлтэдэй арбаад жэлэй саада тээ хэһэн дурадхал мүнөөшье хүрэтэр хэрэглэгдэгүй байнаар. Хуби нуурай өөрто хэбгэшэ үтэгжүүлгэ бүхы районой баялиг байбашье, тэрэнээ худалдажа, ехээр мүнгэ олохо аргала бэдэрээгүй байһанинь халагламаар. Гэхэтэй хамта дутын хари гүрэнэйхид, хитадайхид энэ үтэгжүүлгээр һонирхожо эхилэнхэй.

Сорьиг ажал хэрэг тухай Петр Ямпилович удэ ударалууланшье хөөрүүлэв. Нааттай хэлэхэ үгэтэй, үнэ хада баталагдахай бизнесүүсэй тухайгаа сар үргэлжэ бодомжолжо, саашадань хүгжөөхэ зорилгөө бэелүүлхэ нэмэлтэ арга боломжнуудые сар үргэлжэ бодэржэл ябадаг. Гэбэшье «Ургыхан» мүнөөдөрэйнгөө хүшэр хуудэ байдалтай гансаараал төмсэнээр.

Анхандаа мүнгэн һаа баримжа байһан дүршэлтэй ажахы эрхилэгшэ хэзээшье худоо ажахын предприятинууд, тарялашанай ажахынууд, энэ ашагтай үтэгжүүлгын амтыень таниха, бүгэдөөрөө хэрэглэжэ эхилхэ байна гэжэ этигэнэ.

Б. БОРБОЕВ.

ГАБЬЯАТА ХЭРЭГ

«XVII зуунай XX зуунай эхиндэхи буряадай гайхамшагта ажал ябуулагшад» гэһэн гаршагтай ном үнгэрэгшэ жэлдэ хэблэлһээ гараа һэн гээд мэдээсээ һэмди. Буряадай Нинтын эрдэмэй институдай дээдэ мэргэжэлтэй—түүхын эрдэмэй докторнууд Ш. Б. Чимитдоржиев Т. М. Михайлов хоёр тэрэнние буридхэжэ хэблүүлээ һэн. Дэмбэрэлтэ ажал ябуулжа байһан эдэ хоёр эрдэмтэдтэй түүхын эрдэмэй доктор Д. Б. Улымжиев ганзагаяа нэгэдүүлбэ.

Энээн тухайдань Шираб Бодиевич Чимитдоржиевтай манай корреспондент хөөрэлдэбэ.

— Шираб Бодиевич, орон дотор ехэ хүбэлзлгэнүүдэй бэелүүлэгдэһэнэй ашаар лэ нимэ ном хэблэгдахэ аргатай болоо гээд нэмэйнгээ ороло соо бэшэһэн байнат. Бэдэрэлгэ-шэнжэлэлгын хүдэлмэри үнинэй эхилэгдэһэн болоно гү?

— Тиимэ. Хэдэн арбаад жэлэй туршада буряад арад бүсад арадуудһаа юугээрнь дутуугүй түүхэтэй, хэлэ бэнэгтэй зон ябаһан аад, эдэ бүгэдэнөө харуулагдагүй. Коммунис партнин үзэл суртадла тааруулжа буруугаар хэрэглэдаг байһамнай эли. Тиимэһээ манай урда үеүүдтэ ажахыуһан эрдэм гэгээрэлэй, эрдэм ухаанай, соёлой алдаа сууга ажал ябуулагшадай намтар, ажал хэлүүлэнь олзоныгоо үшөөшадта дуулгаха гэһэн зорилго табиһан байгаабди. Арадзондоо огтолон мэдэгдэхэгүй, хорюулгай, олохинь хаалган хамалганай үедэ ами наһантаяа хахасаһан хүнүүд, Буряадаймнай элитэ эрдэмтэд, буддын шажанай ерэ эрдэмтэд — даманар болоод бусад элитэ хүнүүдэй намтар, ажал ябуулгые нэгэдэхи ном соо харуулха гэжэ ороолдоhон байгаабди. Энэ ном «Бэлиг» гэжэ Эрдэм һураласалай министерствын хэблэлдэ үсөөхэн—табан мянган—хэнэгээр барлагдаа һэн. Уданшьегүй энэ ном тарашоо, һургуулинуудта хүртөө юм аабза.

Энэ номые саашадань үргэлжэлүүлхэ зорилго табиһамди. Тиимэһээ буряад зондоо мэдэгдээгүй ажал ябуулагшадта хабаатай мэдээсэл бэшэлгэнүүд болоод бусад баримтануудые бэдэрэлгын, шэнжэлэлгын хүдэлмэри үнинэй эхилэнхэй, үргэлжэлүүлэгдэнээр. Мүнөө 2-дохи, 3-дахи номуудай материалнууд гол түлэб бэлэн болонтоо гэхэдэ, хамаагүй.

— Эдэ номуудтнай ямар байхаб, ямар хүнүүдэй намтар, ажал ябуулга тухай хэлэгдэхэб?

— Эдэ хоёр номууд соо еёэнхидээ хилын саагуур—Түбэдэ, Энэдэгтэ, Монголдо Түвада ажалаһан эрдэмтэ ламанарай ажал ябуулга, мүн Зүүн зүгэй ороонууд худар аяншалагшадай, Россин элшэн сайдуудай зургаануудта худэлэгшэдэй, ороншуулагшадай ажал хүдэлмэри тухай, жэшээнь, Түбэд орон худар Н. М. Пржевальскийн эмхидхэһэн хэдэн аяншалагдань хабаадаһан Сагаан-Шулуутайн Дондок Иринчиновэй П. Н. Козловой Монгол-Түбэдэй аяншалгада ороншуулагшаар ябалсаһан Цэкто Бадмажапов болоод нимэ һоонин намтартай хүнүүдэй намтар тухай зондо дуулгаха хүсэлтэй бии.

Түбэд ороной ехэ дасануудта (университедүүдта) түрүүн һураһан, удаань ажаллаһан, багшаһаншье зондо мэдэгдээгүй ехэ эрдэмтэ ламанар санаартан олон байһан гэжэ адилхуулдэгдэхэй. Агваан Доржиев 1927 ондо Буряадай дасангуудаа хэдэн залуу ламанарые Түбэд орон эльгээһэн гэжэ зон дуулаһан байха. Дабаатаһаа Агван-Нимбуу, Элхиһээ Түбдэн-Нимбуу, Ангирбаа Галсан, Түнхэнһөө Лэгбэн болоод бусад ламанар эдэнэрэй тоодо ороолоно. Атын округой Могойтын районоо гарбалтай Цэрэнэй Дабаа-Самбуу лама 1926 ондо Үбэр-Монгол ошожо һураад, саашаа Түбэд ороной дасануудта (Лаврамда) олон жэл һураһан, худэлһэн, эрдэмэйшье, шажанайшье талаар дээдэ эзэрэн зиндаанда гараанай, Америкэ ошожо, дасанда худэлһэн, эм удхажа, зонине аргалжа байһанаа һаншаг тагаалал болоhон юм. Буддын ороонуудта байһан буряад эрдэмтэ-ламанар олон байһан, бүлтадаа үшөө олдоогүй ёһотой гэжэ һанахаар. Эдээнине, ажал хэрэг тухайдань бэдэрүүл хэхэ, шэнжэлхэ хэмгүй ехэ ажал байна.

Саашань хэлэхэдэ, Буряадай тайшаанууд тухай хоорэхэ хүсэлэнтэйбди. Жэшээнь, Хориин түрүүшын тайшаа Шодо Болторигой гэжэ хүн (1724—1732) үри саданартаяа, уг гарбалтаяа зуугаад жэлдэ тайшаагай шэрээдэ һууһан түүхэтэй. Ехэ ехэ бөөнөр мүн лэ манай буряад зоной хара шажантан ябаһан, манай түүхые түүрээһэн (поэзиин хэлээр) эди шэдитэй, оюун бэлигтэн ябаһан ха юм даа, ябанашье. Эдээнэй ажал ябуулга, эди шэдэн бидэнние оршон тойрон байгаалигайнуудта худэлэгшэдэй, ороншуулагшадай ажал худэлмэри тухай, жэшээнь, Түбэд орон худар Н. М. Пржевальскийн эмхидхэһэн хэдэн аяншалагдань хабаадаһан Сагаан-Шулуутайн Дондок Иринчиновэй П. Н. Козловой Монгол-Түбэдэй аяншалгада ороншуулагшаар ябалсаһан Цэкто Бадмажапов болоод нимэ һоонин намтартай хүнүүдэй намтар тухай зондо дуулгаха хүсэлэн бии.

Түбэд ороной ехэ дасануудта (университедүүдта) түрүүн һураһан, удаань ажаллаһан, багшаһаншье зондо мэдэгдээгүй ехэ эрдэмтэ ламанар санаартан олон байһан гэжэ адилхуулдэгдэхэй. Агваан Доржиев 1927 ондо Буряадай дасангуудаа хэдэн залуу ламанарые Түбэд орон эльгээһэн гэжэ зон дуулаһан байха. Дабаатаһаа Агван-Нимбуу, Элхиһээ Түбдэн-Нимбуу, Ангирбаа Галсан, Түнхэнһөө Лэгбэн болоод бусад ламанар эдэнэрэй тоодо ороолоно. Атын округой Могойтын районоо гарбалтай Цэрэнэй Дабаа-Самбуу лама 1926 ондо Үбэр-Монгол ошожо һураад, саашаа Түбэд ороной дасануудта (Лаврамда) олон жэл һураһан, худэлһэн, эрдэмэйшье, шажанайшье талаар дээдэ эзэрэн зиндаанда гараанай, Америкэ ошожо, дасанда худэлһэн, эм удхажа, зонине аргалжа байһанаа һаншаг тагаалал болоhон юм. Буддын ороонуудта байһан буряад эрдэмтэ-ламанар олон байһан, бүлтадаа үшөө олдоогүй ёһотой гэжэ һанахаар. Эдээнине, ажал хэрэг тухайдань бэдэрүүл хэхэ, шэнжэлхэ хэмгүй ехэ ажал байна.

Саашань хэлэхэдэ, Буряадай тайшаанууд тухай хоорэхэ хүсэлэнтэйбди. Жэшээнь, Хориин түрүүшын тайшаа Шодо Болторигой гэжэ хүн (1724—1732) үри саданартаяа, уг гарбалтаяа зуугаад жэлдэ тайшаагай шэрээдэ һууһан түүхэтэй. Ехэ ехэ бөөнөр мүн лэ манай буряад зоной хара шажантан ябаһан, манай түүхые түүрээһэн (поэзиин хэлээр) эди шэдитэй, оюун бэлигтэн ябаһан ха юм даа, ябанашье. Эдээнэй ажал ябуулга, эди шэдэн бидэнние оршон тойрон байгаалигайнуудта худэлэгшэдэй, ороншуулагшадай ажал худэлмэри тухай, жэшээнь, Түбэд орон худар Н. М. Пржевальскийн эмхидхэһэн хэдэн аяншалагдань хабаадаһан Сагаан-Шулуутайн Дондок Иринчиновэй П. Н. Козловой Монгол-Түбэдэй аяншалгада ороншуулагшаар ябалсаһан Цэкто Бадмажапов болоод нимэ һоонин намтартай хүнүүдэй намтар тухай зондо дуулгаха хүсэлэн бии.

— Мүнөө нэм хэблүүлэгдэхэ гээшэ юуһээшье хашалдаг болоод байна. Хаанаһаа мүнгэ олоноб?

— Энэ бэрхэтэй асуудал Республикын дээдын зургаандашье хазнаһаа мүнгэ байхаб даа. Аймаг бүхэнэ захиргаанда бага багааршаһаа, мүнгэ ерээ һаа гэлсэхэ, худэлдэг хүнүүдэйнгээ сэлин түлэжэ ядака байна. Сагта зохидгүй ха гэлсэ, һэмди. Хэблэлэй зургаа ооһэдынгөө мүнгөөр гаргаха юм. Һүүдэнь номой худалдаанай мүнгэн энэ гарганыень хаяа гэлсэнхэйбди. Юун бэ гэхэдэ, түрүүшынхэй ном тэрэ дороо тараагдаа һэн. Мүнөө нэгэдүүлэгдэ номые 2-дохи номтой нэгэдүүлээд, Багшнашарай институт хэблэн гаргаха болоhой. 3-дахи, 4-дахи номуудые баһа иигэжэ нэгэдүүлээд гаргахабди.

Һүүлдэ хэлэгдэхэ үгэ. Шираб Бодиевич Тарас Максимович хоёр (Д. Б. Улымжиев һаа эдэнэртэй нэгэдэбэ). айхабтар туһатай бэдэрэлгэ-шэнжэлэлгын олигүй ехэ ажал хэжэ байна гэжэ онсо тэмдэглэхэ ёһотойбди. Һураг-жэрэгүй, эдэбэн засаг түрын үе сагтахи ажабайдалай урасхаруу оро бодогүй үгы болоhон элитэ эрдэмтэд

Олоной һонорто!

ИИМЭ УНИВЕРСИТЕТ ХЭРЭГТЭЙ

Мүнөө үедэ бүхы Россин болон тэрэ тоодо Буряад ороной дээдэ һургуулинууд хүндэ хүшэр байдалдэ ороншохой. Дээдэ һургуулинуудые хусэд хангаха мүнгэ зөөри хороогдоно. Төдөнэй материально-техническэ баазань муудана, оюутад болон багшанарай ажаһуудалай асуудалнууд хурсадана, эрхим бэрхэ мэргэжэлтэдэй олзо ехэтэй газар руу ошоохонь түргэдэнэ.

Гадна эрдэм һуралсалые бүтаруулан, элдэб жэжэ туһэлэй таһаг болон түбүүдые нээхэдэнь, арай гэжэ үгтэһэн мүнгэ зооринь үриг-дэнэ. Багшанарай болон материально-техническэ базын дуталдаһан дээрэһээ һуралсалай жэжэхэн эмхи зургаануудта дээдэ эрдэмтэй мэргэжэлтедые бэлдэхэнь тон хүшэр.

Эрдэм һуралсалые үшөө саашадань бүтаруулан жэждхэбэл, эхэ ороноймнай ерэдүйдэ тон хүнэдэ байдал тохёолдохо гэжэ мэдээжэ.

Тиимэ болоод байхадань, тон һайн базатай классическа түхэлэй университет байгуулбал, эрдэм һуралсалда ушарһан хүндэ хүшэр байдал тогтоогдожо, саашаа хүгжэхэ замдаа гарахаһэн. Тиимэһээ энэ асуудалые удааруулжа байнгүй шидхэбэл, Буряад ороной-най саашанхи хүгжэлтэдэ үһатай байхань лабтай. Зүгөөр энэ асуудал шидхэлые үнжагайруулбал, эрдэм һуралсалай талаар үзэгдэһэн шахардуу байдал улам һүжэржэ, тэрэнние заһарлуулхын түла тон ехэ гаргаша хэрэгтэй болохо байһанинь эли.

Эгээл мүнөө үедэ республика доторнай сагай эрилтэдэ таарама классическа университет нээхэ арга боломжо бии болонхой. Тэрэ университедые Д. Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институтдай бааза дээрэ Улаан-Удын бусад дээдэ һургуулинуудтай хамтаран тогтоохо гээ һаа, Россин Федерацийн дээдэ һургуулинуудай гүрэнэй комитет зүбшөөлөө үгэхэеэ байна.

Иимэ шэнэ түхэлэй университет нээхэ түхай асуудал Буряад ороондомнай үнэй табигдадаг һэн. Энэ асуудал аяар 60-аад, 70-аад, 80-яад онуудһаа нэгэтэ бэшэ зүбшэн хэлсэгдэбэшье, түбэй болон манай республикын засар зургаанай хүтэлбэрилэгшэдтэ тоогдодогүй, тиимэһээ мүнгэ зөөри һомологодогдогүй байгаа. Харин мүнөө болоод байхада, Россин Федерацийн Дээдэ һургуулинуудай гүрэнэй комитедэй университет тогтоохые зүбшөөжэ байхадань, манай республикын засагаанхин энэ асуудал шидхэхээ огто ханагүй.

Дээдэ һургуулийн дуримэй ёноор университет гээшэ хадаа эрдэмэй бүхы үндэһэ һууринуудые залуу үеэдэ олгуулха һургүүли болоно гэжэ хэлэгдэнхэй. Дэлхэйн бүхы эрдэмэй тодорхойлбол Зүүн ба Баруун зүгэй хүгжэлтэтэ ороноудай дүй дүршэлые харабал, тэдэнэй залуушуулай һуралсал баһэрдэм гансал университедүүдтэ бүрилдэдэг гэжэ мэдэжэ.

Университедүүд өөһэдынгөө олон факультедүүдтэ элдэб мэргэжэлтэй залуушуулые бэлдэжэ байдаг гээшэ. Тиигээдшье манай үндын автономито республикануудта нютагай байра байдалда таараһан факультедүүд үүн хада бии болонхой гэжэ мэдэжэ.

Тиимэ болоод байхадань, манай республика гансаараа классическа университетгүй үлэнхэй. Мүнөө үеын орёо байдалда нютаг дээрээ элдэб һалбарлаг дээдэ мэргэжэлтэдые бэлдэхэ гээшэ тон шухала болонхой. Тиигэбэл бидэ элдэб түхэлэй институт, колледж, факультедүүдтэ шэнэ мэргэжэлээр һураха дуратай залуушуулые бэлдэхэ аргатай болохо һэмди.

Университет нээхэдээ, багшанарай кадринуудые бэлдэглые һуладхажа болохогүй. Классическа университедэй бүридэлдэ түсхай институтуудые, тэрэ тоодо багшанарай, нээжэ болоно. Тиигэбэл, оюутанай эрдэм шэнжэлэгын болон шэлэнэй мэргэжэлэйнь хоорондохи холбоон үлам бэхи болохо һэн.

Мүнөө үедэ Буряадай гүрэнэй багшанарай дээдэ һургуулийн үндэһэн дээрэ классическа университет нээхэ талаар бүхы арга боломжонууд бии байна. Институтдай багшанарай дүнда 15 хүн Россин Федерацийн эрдэмэй, арадай гэгээрэлэй болон соёлой габьлата ажал ябуулагша, 69 хүн Буряад Республикын эрдэмэй габьлата ажал ябуулагша гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдтэй. Мүн 42 хүн эрдэмэй доктор, профессор, тэдэнэй тоодо Улаан-Ороондын дээдэ һургуулинуудай академик, Социальна эрдэмэй академийн 3 бодото гишүүд, Россин Эрдэм һуралсалай академийн гишүүн-корреспондент тоологдоно.

Манай институтда бүддын шажанаар, монгол орон шэнжэлгээр, алтайн, хитад, славян, герман хэлэнүүдээр, гүрэнэй болон хүүлийн асуудалнуудаар, орёон тэйронхи байгаали хамгаалгаар, информатикаар, үндэһэн хэлэнүүдые заалгын методикоор, арадуудай хоорондохи харилсаанай асуудалнуудаар болон бусад һалбаринуудаар хэгдэһэн шэнжэлгээнүүд Росси дотор мэдэжэ болонхой. Тэдэ шэнжэлгээнүүдые эрдэмэй докторнууд, профессорнууд ударидана.

Институтдамнай эрдэм шэнжэлгын 7 лаборатори, түбүүд, конструкторска бюронууд хүдэлдэг. Төдөнэр бүлтадаа туршалгын хүдэлмэри хэдэг юм. Гадна манай институтдай үндэһэ һуурин дээрэ Россин Эрдэмэй академийн Сибириин таһагай эрдэм һуралсалай Буряадай эрдэмэй түб хүдэлнэ. Тэрэнние Россин Эрдэм һуралсалай академийн гишүүн-корреспондент, профессор Э. Р. Раднаев ударидадаг.

Институтдай материально-техническэ бааза түхай хэлэхэ болоо һаа, нимэ байна. 300 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай һуралсалай 5 байшангууд, Орешково тосхондо оршодог һуралсалай лабораториинуудтай, теплицэнүүдтэй, санын базатай агробиостанци, спортын байшан, стадионууд, 150 хүнэй нэгэ доро эдеэлхэ столово, медицинскэ пункт. Сүрхайта нуурай эрьедэ 300 хүнэй амархи спортивно-элүүржүүлгын лагерь, Байгалай эрьедэхи пансионат гэхэ мэтэ болоно.

Оюутадай байха хамтын 5 байра баригданхай.

Институтдай библиотекэдэ 830 мянга гаран ном тоологдоно, тэдэнэйнь арбаад мянганиинь олдошогүй шухар номууд байха юм.

Һуралсалаймнай хүдэлмэридэ 207 компьютер туһа хүргэнэ.

Мүн бидэндэ номой хэблэл байгуулагданхай. Институтдай полиграфийн бааза дээрэ жэл бүри 300 хэблэлэй хуудаһан хэмжээнэй эрдэмэй болон һуралсалай номуудые хэблэхэ арга боломжотой болонхойбди.

Хэдэн жэлэй саада тэй багшанарай мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ факультет эмхидхэгдээ һэн. Мүнөө үедэ тэрэ факультедтэмнай Тува, Саха, Буряад Республикануудай, Эрхүүгэй, Шэтын областьнуудай дүнда һургуулинуудай хүтэлбэрилэгшэдые бэлдэдэг, мүн баһа психолог багшанарые һургадаг.

Дээдэ һургуулида орохоёо бэлдэлгын факультет республикын дүнда һургуули дүүргэгшэдтэ нэмэлтэ мэргэжэл олгоно, Хитадай, Монголой, Турецкин оюутан ород хэлэндэ һурана. Гадна манай институтдай оюутан ёһэдынгөө дүраар түүрэг, солонгос хэлэнүүдые нэмэлтэ болгон үзэнэ, харин түүхын факультедтэ түбэд-монгол бүлэг байгуулагданхай. Тэрэ бүлэгые нёдондо жэл түрүүшын оюутан дүүргэжэ гараа юм. Буряад хэлэ ба литературын факультедэй студентнэр хитад, япон, монгол хэлэнүүдые үзэжэ гарадаг.

Бэсэ даһан классическа университет гансашье мүнөө сагта бэшэ, харин ерэдүй үетэндэ тон хэрэгтэй. Эгээл мүнөө үедэ Буряад ороондо тиимэ университет нээгээгүй һаа, саашадаа энэ асуудалда дахинаал бүсажа байхабди. Тиинхэдэмнай бидэндэ тон ехэ ороддолго ба мүнгэ зөөри хэрэгтэй болохо.

Д. УЛЫМЖИЕВ, Россин Федерацийн эрдэмэй габьлата ажал ябуулагша, түүхын эрдэмэй доктор, профессор.

Н. АБАЕВ, Социальна эрдэмэй академийн бодото гишүүн, түүхын эрдэмэй доктор, профессор.

Б. НАМЗАЛОВ, биологийн эрдэмэй доктор, профессор.

В. ЗАТЕЕВ, Россин Федерацийн эрдэмэй габьлата ажал ябуулагша, философийн эрдэмэй доктор, профессор.

С. ЧАГДУРОВ, Россия Федерацийн эрдэмэй габьлата ажал ябуулагша, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор, профессор.

Б.М. БАЛДАНОВ, экономикын эрдэмэй кандидат, Россин Эрдэмэй академийн Сибириин таһагай Буряадай эрдэмэй түбэй ахамад эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ, Россин Федерацийн соёлой габьлата хүдэлмэрилэгшэ.

Анхарагты: шэнэ ном!

Найман гэгээн

Алтан шара үнгэтэй гадаа үзэрэ «Найман гэгээн» гэжэ уран гараар гоёожо бичэгдэһэн гаршагтай ном һалбан республиканска типографида барлагдан гараба. Тоэт Ц. Ц. Дондогой энэ номые хэблэлдэ бэлдэһэн байна.

Хэблэлэй хамаг гаргашые, гаарные бэе дээрээ даанга ябаһан республиканска типографи хадаа олон зондо үнэтэй, буянтай хэрэг бүтэбэ гэжэ һанагдана.

Үгэльгын эзэн Гэлэг гэгээнэ анхан «Найман гэгээнные» гуурда (модон баг) монгол үзэгүүдээр һиилжэ, ааагай хиндэй типографида барлуулһан юм байна. Тэрэ номһоонь Ц. Дондогой монгол үзэгөөр, мүн шэнэ үзэгөөр эхэ хэлэн дээрэнь бичэгдэ оруулаа. Тинхэдээ монгол үзэг мэдэхэ хүн монголоорнь, харин тиигэжэ шадаагүй һаа, эхэ хэлэн дээрэнь инриилиг үзэгүүдээр уншаха аргатай байха болоно. Тинхэдэ юм түхай эмэ судар соёл хэлэлдэнэй гэжэ мэдэхээ һанагшад мүнөөнэй хэлэндэ оруулһыень үнэшаха аргатай болохо гээшэ.

Уран гоёор гаршагыень, дотор гаршагуудыень зураша Р. Абидуев бэшээ гэнэ. Зүгөөр юундэшьеб зураашын нэрэ хаананьые үгдөөгүй юм байна.

«Найман гэгээн» гэжэ ном «Ганжуур» гэдэг 103 боттой нангин ехэ сударай бичыхан хэһэг, гэбэшье бэеэ дааһан судар гэжэ тоологдолог юм. Буряад драмын академическэ театрай ордон соёо оршодог дуганда энэ сударай арамнай бүтээгдээ. Арамнайтай энэ сударые худалдажа абаад, дөөгүүр оруухогүй, үлдэл тээгүүр, бурхантай һаа, бурханайнгаа нэрээ дээрэ табяад байха ёһотой гэжэ һанууллаа.

Түгэсхэлдэнь хүушан үгэнүүдэй тайлбарн үгтөө. Энэнь номой һайн зүйлнүүдэй нэгэн гэжэ харагдана.

3000 хэһэгээр барлагдан гараһан номые хүн зон эдэбхитэйгээр худалдажа абаха бээ гэжэ һанагдана. Номой сэн хэлсээтэ гэнэ.

А. ЦЫРЕНОВА.

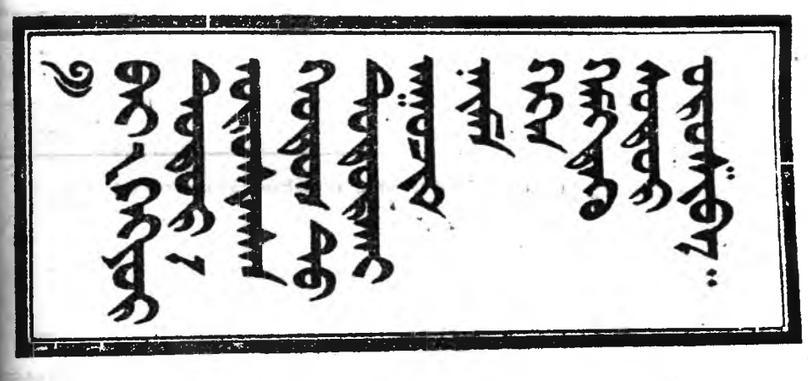

ДАЙН ХЭНДЭ ХЭРЭГТЭЙБ?

Чечендэ унаба

Чечен Республикада боложо байгаа дайнай дүлэн холын, Саяануудай тэг дундахи, Ахын хүн зоной зүрхэ сэдьхэл дайраба.

Манай нютагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой малша бүлэ Даша Доржеевич, Зоя Нимаевна Дамбаевтан 1994 ондо Баяр хүбүүгээ сэрэгэй уялгата албанда үдэшөөд, үдэр хоногуудые тоолон, бэшэг хүлеэдэг байгаа. Тоэд мүнөө үеын залуушуул энэнниеехэшье тоодогүй хэбэртэй.

Баяр эдээнһээехэшье илгаагүй байгаа. Хаа-яа бэшэдэг лэ һааб даа. Баяр бэрхэ, һүбэлгэн хүбүүн, сэрэгэй албанда ошоһон лэ жэлдээ младша сержант болоо һэн.

Чечен Республикада дайнай эхилхэдэ, Баяр тэрээн руу «шэдэгдэжэ», дайшалхы үйлэ хэрэгүүдтэ хабаадажа, нилээдгүй амжалтатай, командирнуудай магтаалда хүртэн ябатараа алуулшоо. Эдир залуу сэрэгшын бэеые Аха нютагтань асаржа хүдөөлбэ.

Эрэлхэг зориг харуулһанайнгаа түлөө Баяр наһа барахан хойноо Эрэлхэг зоригой түлөө орденоор шагнагдаһан байна.

Тинхэдэ манай Аха нютагай хүбүүд Бата Пархаев, Александр Нехланов гэгшэд энэл «зүнтэг зүнэг» дайнда «хаягдажа», хүндөөр шархатаа.

Шуһата дайн хэндэ хэрэгтэй гээшэ?

Вл. ГАЛСАНОВ.

Агуу Илалтын 50 жэл

Цэрэн-Анчик Дугар-Нимаев
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор

Наранай орохо зүг тээшэ

Жамсо Тумуновай дайнай үеын зохёолнууд тухай.

Офицерэй дэбтэр

ҮДЭР ҮДЭРЭЙ ТЭМДЭГЛЭЛНҮҮД

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь июниин 1-нэй дутаарта).

1944 оной октябрь һарын 18.

Октябриин 16 һүни. 15-нан үдэр яаха аргагүй ехэ наралгангаар юумэеэ машинада ашажа, хахад зоной яоуулбаоди. 16 часта ерэхэ машина ерэбэгүй. Бидэ хүлеэжэ ядаад, сайлаха гэжэ тарабабди. Нэгэ айлда ороходоһан хоёр һамгад нарай үнибүүдые эрхэлүүлжэ һууба. Литва хэлэн дээрэ тэрэ хүбүүндээ юуншье гэжэ хэлэһыень бү мэдэе. Магад, дайнай дүжэгэнэжэ байна уе хадань мүнөө зүүгээрэй, хүлэг мори унаарай гэжэ юрөөжэшье болоо. Тэрэ нилха үхибүүнинь дэн жаа байса. Байд гээд лэ хоёр сагаахан шүдэ бултайлгажа энеэхэнэ бэшэ юушьегүй.

— Эндэ гоёжэ байха аргагүй. Сайлаг,— гэбэбди. «Не умею говорить»,— гэжэ нэгэнинь харюусаба. Бидэнэй нэгэн сахин ыара үнэтэй Меншик гэжэ лейтенант гараа амандаа абаашажа байжа сайлая гэбэ. Тэрэ эхэнэр ойлгоһондоо ехэ баярлаһан янзатай миһэд гэжэ дохёод, һард гэжэ гараад, шабар лонхотой һу, томо гэгшын бухаанха хилээмэ асарба.

— Һүн,— гээд стол дээрэ табиба. Эндэ монгол шэнги, хүндэ аягадань хэжэ үгэдэгүй, харин шабар аяга табяад «прошим, прошим», гэдэг. Бидэ хоёр-хоёр стакан һу үубабди. Зосоомнай нэгэ бага борлоһон хэбэртэй болобо, тиигээшье наа хоёр үдэрэй халуун юумэ эдэгүй аад, халуун юумэ һанааанда оробо. Норбоев эндэ байгаа наа, заал наа лапша гэжэ дурдаха байгаа гэжэ бодоходоо энеэдэнэм хүрөөд. Норбоевой һамгандань бэшэжэ адресынь абаха юм байна гэжэ бодобоб.

Штабта ошоходомнай машина ерээд, майор хараажа байна. Бидэ тэрэ дороо машинада һуугаад харгы дээрэ гарасаоди. Харгы шэнэ мөрэтэй машинада, үлиршэтэбөө элдүүлшэһэн арһан шэнги, нүлдагар юумэ һануулжа байба. Машина гэжэ үтэ батаганаан мэтэ һүрд гэлдэжэ һүлмэгэр үтаа хаяад үгы боложо байба. Маниие харгы дээрэ гаргабагүй. Путевкомнай буруу бэшээтэй байгаа. Майор ехэ сухалтай урдаһаам хараад:

— Хонохомнай гү? —гэбэ.

Үргэһөө хүрэжэ ябаһан аад, нэгэ айлай буланда ороод, амаржа унтаха гээд табан часта бодхоохош гэжэ гэрэй эзэндэ захиад, хэбтэбэб. Дүүрд лэ гэхэтэйм адли гэрэй эзэн жаахан басагаа төбэреэд хажуудам ерээд зогсожо байба. Һамганиинь дотор хубсаһаараа үрэгэр үһэтэй, хүл нюсэгэн юумэ бархиржа байба.

— Бомбо буугаа гү? — гэжэ һурабаб.

— Юун бомбо, дуулыш, —юун боложо байнаб, — гэжэ хэлэбэ ха гэжэ амынь хараад һананаб. Би юумэ дуулахашье дурагүй:

— Бомбын лэ буугаагүй хада унтагты, — гээд тарһна бүтүүлбэб. Тэдэмни һүхирэлдэжэ һалабагүй. Би бодоод, гуталаа үмдөөд, нойрмог дүндаа нэгэ ороилго тамхи татаад, дуулан гэһээмни баруун тээһээ эхилээд, баруун хойно хүрэтэр модоной газарта аргагүй ехэ нэрьеэн боложо байна. Луг, луг лэ гэжэ удаа дараагүй нүшэгэнэнэ. Забда зайгүй манай хүндэ бушууд буудана. Жэшээлхэдэ, схүү даа хүүргэ дээгүүр саг үргэлжэ дүүрэн ашаатай машиныи гаража ябаһандал байба.

Эхилээ ха юм. Кенигсберг хүрэтэр 172 км гэжэ бэшээтэй гаршаг харгын уулзуур дээрэ хараһанаа һананаб. Дээрэмнай нэгэшье минута таһалдалгүй ходо тэнгэриин дуугаржа байһандал моторнууд хүршэгэнэнэ. Хэнэйшье самолёт юм бээ, бү мэдэе. Дорошье орохо, дээрэшье гараха, пикировалхашье хэбэртэй. Энэ литовско нэгэ тарнашанай айшьегүй байха аргагүй. Миниг гарни шэшэржэ байна. Эндэ хажуудамни минии һамган хүбүүн хоёр байгаа һаа, баһал нигэжэ Сайха байгаа гэжэ бодоноб.

Газаа гарабаб. Баруу урагшаа харахадам, Улаан-Удын Ленинэй үйлсөөр театрһаа гараад урагшалжа ябахада столбнуудай үзүүртэ носожо байдаг лаампанууд шэнги хэдэн үлхөө фонарьнууд дүрэжэ байба. Нэгэ хэды болоод унтарна. Удаань дахин бии болоно.

Үглөөгүүр бүрүүл байхада мордобобди. Тоһон гэжэшье аргагүй. Бүүдхэ-хүулһан бээеншье зохолхо аргагүй. 7,35 минутаа нэгэ һуурин орожо ерэбэбди. Корпусой штабай хаанашье хань мэдэгдэнэгүй. Маная армида штабной хүдэлмэри ямар нэгэн амитанай һудалай сохиһон мэтээр табигдаһан байгаа. Энэньшье гайхалгүй— генерал Черняховский броневиттэ һуужархёод. Сая ууха заогүй штаоуудаа эрьежэ, али болохо аргаар нюужа ябаа.

Манай энэ һуурин хүрэжэ ерэхэдэ харгын хоёр хажуугай ойн ойороор хэлашэгүй олон машина, хэлэшэгүй олон танкнууд, улаан хэрээһэтэй сагаан туг бодхоһон палатканууд амаралтын газар мэтэ харагдажа байгаа. Энэ маихануудта амаралтын газар бэшэ, шархатаашание хүлеэхэ газар байгаа.

Нэгэ старшина хоёр литовецуудые дахуулаад, чужам тэртэн айлые өдөржэ ошоо. 5 сэрэгшэ окон малтана. Эдэ бүтэдэ илалтада хэрэгтэй байгаа. Ногоон пилотклой басаган машинада һуулыг гэнэ. Тэрээ..лие абангүй аргагүй, шархатаниие асарха харгы үзэжэ ябана.

Һахалаа ургашаһан, хонхор саана нюдэтэй майор инсаглатараа гүйжэ ерээд аоыт, хоол түрүү линидэ абаашаһыень шалахам гэнэ. Архин ошоо гээшэ гү, али сомоодо орошоо гү, бү мэдэе гэнэ.

— Юун архин гээбшн, алим машинашни? — гэжэ майор һурана.

— Машина хүн бэшэ ха юм, түмэр хала таһа сохюушоо,— гэнэ.

Бидэ тэрэниие һуулгабабди. Үсэгэлдэр тэрэ аилда унтажа байнадам, 10—11 часай үедэ эхилэн канонада мүнөө болотор замхаагүй, улам улам шанга, улам улам эршэтэй боложо байна — тиигээшье һаань эхэнээ гараһаар инмэ шуулан соо үдэнэн юумэдэл онлгонгүйб. Москвада хэдэн олон машина, трамвай ясажа байхадаа, нимэ абла гарадаггүй байгаа.

Һууринда хүрөөд лэ байтаран баруун тээнээ эхилээд, хойно хүрэтэр дэжэгэнэжэ байнан үхэр оугай абяае 72 самолёт (по 36—36 шт.) баруулжаа ошоходоо, жэгэтэй шанга болгоно. Бомбардировщигууд Пруссии тэшэ ошобо. Хойноһоонь харахада маитан гэгшын тоодогууд мэтээр харагдаа. Хоёр минута үнгэрбэ. Үшөө хоёр эскадрили (18 самолёт) ошоо, үшөө, үшөө, нэгэ час соо дээгүүрни 272 бомбардировщигууд баруулба.

Баруун болоод хойто зүгтэ хаб хара утаан газарые хүшаад гарна. Самолёдуудаа хараагай дайда орохотой хамта нөөгөн зэргэ утаанууд тэндэ эндэ үргажа, луг лэ луг лэ гэхэ аблан улам түргэдэнэ. Газар дорьбооко, сонхэ шэшэрнэ. Энэ манан самолёдууд байгаа. Дали дорохи улаан мүшэдынь бидэндэ эли харагдажа, погон дээрэхи мүшэд мэтэмнай байгаа. Зэлэ татажа ябаһан галууд мэтэ дарбагар далинуудаа дэлижэрхиһэн хоёр бүлэг самолёдууд баһа дээгүүрнай баруулба. Тэдэниие мүнгэн мэтэ ялагархан «истребууд» үдэшэжэ тунгалаг далайн үһанда эрьелдэжэ байһан загаһад мэтэ ялагад ялагад гээд, дээгүүр доогуурнь орожо, тэдэниие үдэшэнэ. Ямар ехэ хүхюун байгдана бэ. Энэ самолёдууд Смоленск, Минск, Каунасай харюуе абана. Эдэ мүрнүүдые октябриин 18-ай үглөөнэй 12 часта һолоомон хушалтатай наһтархан дал дээрэ хэбтэгдэ бэшэнэб.

— Хая саашань тэрэ саарһаа, амиды ерэхэ үгымнай мэдэгдэнэгүй — каша эди, — гэжэ үнинэй ябажа һурашаһан майор хашхарна.

Доромни дал доро гахайнууд хоршогонолдоно. Мориной, шабаһанай үнэр гутана. Хартаабхын халиһан, капустын набшаһан, шубуунай үдэн дал тойроод хэбтэнэ. Эндэ мэнэ һал дайсадай ябаад ошоһон мүрынь энэ.

Залуухан даа, һайхан морин тушаатаяа дэбхэрнэ. Тэрэнэй тээ саана тархяа биса бүуддуулһан хэзр морин тэзыжэ хэбтэнэ. Жаахан үхибүүгээ тэбэриһэн эхэнэр һолоомоной уйуур дээгүүр хүл нюсэгоор баруун тээһээ гүйжэ ерэбэ.

Баруун тээшэ гараа зангаад:

— Һалаа, һалаа — гэжэ һүхирнэ. Магад, энэ эхэнэрэй үбгэниинь алуулһан байжа болоо.

Дайсанай буудаха түргэдэнэ. Мүнөө болотор хүдэлөөгүй манай зенитканууд хүдэлжэ эхилбэ. Хүхинэжэ байһан тэнгэридэ немецкэ самолёдууд бии болобо ха юм гэжэ би мэдээд, тэрэниие хараха гэжэ, һолоомон хушалта дорохо тархяа бултайлгаад, наран худар харанаб. Юуншье ойлгогдоногүй. Нэрэгүй хүхинөөн, шуулаан болоно. Хажуудам гэнтэ луг гэшэбэ. Баруун урдам бухалай һуурин зэргэ газарһаа утаа бууужа байна. Доошоо харабаб. Үнөөхи далайм доро каша эди гэжэ намайе урижа һуудаг майорой заглагар хүзүүн харагдабагүй. Майор бомбын хайдаһанда сохюулшаһан, газар алдалшоод хэбтэбэ.

Би дал дээрэһээ бууба.

1944 оной октябрь һарын 17.

Турапус — жаахан литовско һуурин. Тэндэнээ Түлик соогуур зүүлэжэ, Турапус орожо хоноод, үглөөгүүр дахин Түлигэй хойгуур баруулбабди. 35 км хараатай газар ябаабди. Вилковишкис гэжэ городые тойрожо үнгэргэбэбди. Энэ город наймa дахин гарһаа гарта ороо гэжэ нэгэ лейтенант хэлэбэ. Би энээниень үнэншэбэб. Юундэб гээдэ, Вилковишкисда гансашье гэр үлөөгүй — бүхы юумэниинь бута сохюулһан байба.

Вилковишкиса гараад лэ ябатарнай 4 немецкэ пленнэ офицернүүдые түүгаад нэгэ автомат бариһан зантагар шара басаган холо холо алхалжа ябаба. Тэрэ офицернүүд булгайр сабхитай, нэгэеэ тэг дүндаа гэлэд ябана. Тэрэнэйнь ялатай тархиһаа шуһан дуһажа, гэншэжэ ябаба.

Эдэ дүрбэнэй хэйноһоо харахада — гитлеровскэ сэрэг һаядаал ингээд хосорхо байха гэжэ һанахаар баба. Наашаа ябатарнай харгы дээрэ няза даруулжархиһан фашист хэбтэбэ. Ганса каскань лэ бүтэн үлөө, бэень няза һүрэшэһэн байба. Манай машина үхэнэн нохой дээгүүр гараһандал дээгүүрнь дорд лэ гээд үнгэршэбэ.

Нэгэ жаахан голой баруун эрьедэ ерэжэ тогтобобди. Машинаяа нюугаад, өөһэдөө блиндаж соо оробобди. Энэ һүниин һүүлээр намдан татаад байһан канонада дахин эхилбэ. Манай үшөө олон буунууд уга ствольнуудаа баруун тээшэнь харуулаад, маскировко доро байна. Эдэнэр ингээд дайнда орохо.

Дээгүүрнай луг-луг гээд, дайсанай снаряд зүүлэнэ. Баруун урдамнай түр-түр, тр-тр гэжэ байна автомат пулемедууд торшогонолдоно. Эндэ немецкэ граница, һая үнгэрөошэ һүни дүрбэн километртэ шэрүүн дайн боложо хоноо. Модоной мүшэрнүүдые шулажархиһан юумэдэл — бүүгай һомондо таһа сохюулшаһан байба.

Урдамнай **Пруссия.** Түрүү частьнууд зарим газараараа 20 км Пруссиин газар дээрэ ороо гэлсэнэ. Манай самолёдууд үнгэргэшэ үдэр дайсанай Пруссиин границын бухэжэлые бута сохиһон байгаа. Мүнөө манай самолёдуудаа яашьегүй аблан тэнгэридэ үйлэ хэжэ ябана.

Баһа барууллна ябабабди.

1944 оной октябрь һарын (?).

Антон Рычаковис (нимэ нэрэ эндэ ганса ушарна).

Манай армй хэлэн колоноор урагшаа лабхижал ябаба. Һүни болохотой хамта шулуу дэбдиһэн. хоёр талааараа модо тариһан харгы дээгүүр зүүлэнэн, барууллһан машинанууд хүршэгэнэлдэжэл байба. Би энэ харгыгаар ябаха гээд лажашье ядабаб. Халтад гэбэл машина даруулшажа болохоор байгаа. Харгын хажуугаар ябабаб, тэрэ уһа шабарынь аргагүй. Гутал соомни шалшаганаха аблан дуулдаг болобо. Би шуудэртэй байхада үйлэ сабшажа ябахада шархи нигэжэ шалшаганагша гэжэ бодоноб. Энээнһээ улам үбһэндэ ябаһанаа, бэрхэ хажуушанай урда ороод, үхэхэ болотороо намчуулһанаа һананаб. Тэрэмни шурд шурд гүүлэнээр хойном тулажа ерээд:

— Шамдуун һэжэрэ, борьбодош дүтэлжэ ябанаб, — гэжэ байжа һүхирэгшэ һэн. Би үнөөрөо борьбыем таһа сабшана аа гү гэжэ һанаад, һэжэсээ түргэдэгшэ болэйб. Тэд мүнөө баһа борьбо түхай бодохоор байба. Халтал хулөө бүрүү табяа һаа, миниэ дайражархиха гү, үгыше һаа, хонхосогой уһа уруу орошохоор байба.

Би ябажал байнаб. Ороё болоһон хойно нэгэ һолоомон хушалтатай, үндэр гэгшын оройтой гэртэ хүрэжэ ерэбэб. Эндэ гэрэйнь хушалта ехэ үндэр, ушар юуб гэхэдэ, ехэ бороотой түла, набтар хушалтатай байбал заал һаа ухан орожо болохо байгаа. Гэртэнь оробоб. Шэб харанхы. Абяа шэмээгүй. Би нэгэ хэды хүдэлэнгүй байтараа:

— Хэн бинб? — гэжэ ородоор һурабаб.

— Би. Антон Рычаковис, —гэжэ нэгэ хүн харюусаба.

— Юундэ галаа унтаргаабши, — гэжэ һураад шинэ зурабаб.

Тэрэм гартам аһажа, «немец самолёт бумб» гээд, гараараа зангажа бомбодохо гэжэ хэлэбэ. Би тэрэ дороо шинелеэ тайлажа сонхыень бүглөөд, дахин шинэ зурабаб. Гэрэй эзэн өөхэн дээ асаржа үгэбэ. Би тэрэниие аһаабаб. Энэ зуура томо гэгшын хоёр гээһээ модон хушалтатай орон дороһоо гүрбан үхибүүд гаража ерэбэ. Гэрэй эзэн тэдэнэйнгээ тархиниень эльбэжэ эрхэлүүлнэ. Үхибүүдынь нюдөө ехэ болгожорхёод, урдаа зүүгээд ябаһан пистолед-нээм нюдөө холодхоногүй, бэлтылгэшоод байна. Нигэһээр байтар уһанда ошоһон эхэнэрынь ерэбэ. Гэрэй эзэн хоол бэлдэхэ гэжэ хэлэбэ хэбэртэй, тэрэ эхэнэр гал түлижэ нэгэ юумэ бусалгаба. Би дала мүрэйнгөө шалаа гаргаха гэжэ бэнэ тайлажа, үргэшөө абажа ханада хадааһанда үлгэжэрхёод, гэрэй эзэнэй урдань ошожо һуубаб.

Антон Рычаковис богонихон аад, һаритай гараараа хамар амаяа аршан аршан урдамни зогсоно. Би һүугты гэбэб. Антон набтархан табюур дээрэ һууба. Антонһоо сэрэгэй хүн бии гү гэжэ һурабаб. Тэрэм үгы гээд, тэрэнээ баталхые ороодоһондол тархяа һэжэрёэ. Би энэ һүни лаб штабые олохоо болёоб гэжэ һанаад, энэ айлайда унтаха юм байна гэжэ шиидэбэб. Лампын гэрэл нэсохо бүреэ улам гэрэлтэй болоно. Зурагар зурагар һүүдэрнүүдэй абаряад байһан ханадань янза бүрин эртивүүд, хазуурнууд. хайшанууд, хутаганууд хадхаатай байба. Шалань шабар сохижо хэһэн тооно тортог, шорой шохойнь аргагүй.

Антон байд гээд лэ нам тээшэ хялам гэжэ харана. Урдаһаань харахадам хазагад гээд уруугаа харашана. Улайна, сайна — би шарайень адуулжа һуухалаа энэ юундэ нэгэ гэмтэй хүн шэнги гээшэб, али энэ баштань ңемецүүд байгаа гү гэжэ һанаад:

— Тугаарай немецүүд хаанаб, — гэжэ тугаархан тэдэнэй байһыень мэдэһэн хүн хэбэртэй һурабаб.

Тэрэм улам ехээр улагад гээд, тархяа һэжэржэ, газар дээрэ һуугаад, дохижо байжа:

— Үгы, үгы, — гэжэ байжа хэлэбэ.

Улайгаад байһан аад, ягаараһаар, бүри хара боложо байһан шарайень, шэшэргэнжэ байһан гарыень хараад, һанаам амаржа, энэ лаб худалаар хэлэнэгүй гэжэ бодобоб.

— Заа, хоёрыш даа, нүхэр, — гэжэ аалиханаар һурабаб.

Энэ үедэ сай боложо, һамганиинь нэрэгүй яаржа байжа, набтар аад жаахан гэгшын стол хуушан сагаан бүдөөр хушажа, һүндэ шанаһан хартаабха, бусалһан һу хэжэ үгэбэ. Кружкань соорхой, гагнаадаһанайнь хажуугаар хоёр нэгэн дуһал дуһана, табагайнь шэрэ холторһон — эдэ бүгэдыень гэр соохи онги набта байдалтайнь хамтаруулжа харахада, ехэ үгытэй айлайхи хэбэртэй байба. Һөөмэй эзргэ хүлтэй һандали дээрэнь ябан һуугаад, һу хартаабхыень эдижэ байхадаа:

— Намһаа бэшэ ород сэрэгэй хүн танайда хүрөө һэн гү? — гэжэ һурабаб.

— Үгы, үгы, — гэжэ байжа хэлэбэ.

Улайгаад байһан аад, ягаараһаар, бүри хара боложо байһан шарайень, шэшэргэнжэ байһан гарыень хараад, һанаам амаржа, энэ лаб худалаар хэлэнэгүй гэжэ бодобоб.

— Заа, хоёрыш даа, нүхэр, — гэжэ аалиханаар һурабаб.

Энэ үедэ сай боложо, һамганиинь нэрэгүй яаржа байжа, набтар аад жаахан гэгшын стол хуушан сагаан бүдөөр хушажа, һүндэ шанаһан хартаабха, бусалһан һу хэжэ үгэбэ. Кружкань соорхой, гагнаадаһанайнь хажуугаар хоёр нэгэн дуһал дуһана, табагайнь шэрэ холторһон — эдэ бүгэдыень гэр соохи онги набта байдалтайнь хамтаруулжа харахада, ехэ үгытэй айлайхи хэбэртэй байба. Һөөмэй эзргэ хүлтэй һандали дээрэнь ябан һуугаад, һу хартаабхыень эдижэ байхадаа:

— Намһаа бү айгты!—гэжэ хэлэбэб. Бидэ Советскэ Литваһаа немецүүдые үлдэжэ. таанадые һайн байдалтай болгохо гэжэ ябаһан зомди гэбэб. Тэрэм юумэ дуугарангүй, тиигэжэ байтараа, нэгэ бага намда дүтэлжэ, доро дохёод:

— Пан офицер, та большевик бэшэ гүт? — гэжэ һураба.

— Большевигби, тон лэ холисогүй большевик гээшэб, —гэбэб.

Антон, тэрэнэй һамганиинь ара тээшээ унан алдаад, бэсэ барижа:

— Большевик гээшэ үшөө барагтай, коммунист гээшэ бүри хатуу — таанадые үгы хэхэ гэжэ пан немец хэлэ һэн, — гэбэ.

— Би баһа коммунист хүнби. Таанадые

ҺҮҮЛШЫН ХОНХО ЖЭНГИРБЭ

Ивалгада

Майн 25-най үдэр Ивалгын аймагай Добдо-Ивалгын дунда һургуулида түрүүшынхеэ 11-дэхи класс дүүргэгшэдэй һайндэртэ зорюулагдаһан һүүлшын хонхо жэнгирбэ. Һургуулийн спортивна зал гоё һайханаар шэмэглэгдэнхэй, 11-дэхи класс дүүргэгшэдтэ зорюулагдаһан ханын һонинууд, үреэлнүүд, баярта үгэнүүд аржыса бэшээтэй.

Һургуулийн 1-дэхи «а» классай һурагшад выпускнигуудай хэнэй хэн болохоёо эрмэлзэдэг тухай тусгаар ханын һонин гаргажа, хүн бүхэнтэйнь хөөрэлдэбэ. Жэшээнь, Андрей Хатеев багша, Ольга Дашинимаева өдөлшон, Аюр Раднаев түмэр гагнагша, Андрей Доржиев архитектор, Аюна Дымбылова эмшэн болохо хүсэлэнтэйнүүд.

...Үглөөнэй 10 саг. Һурагшад гоёор хүбсаланхай, спортивна зал соо зогсоно, гартань — сэсэгүүд. Һургуулийн директор, Россин Федерацийн һургуулийн габьлата багша Галина Дашнюевна Дугарова түрүүлэн үгэ абажа, 11-дэхи классанхидта хандаба: «Таанад 11 жэл соо бэе мүсөөрөө бэхижээд, сэдьхэл бодолоо баяжуулаад, эрдэм бэлиг шудалаат. Энхэ жаргал тэмсэлээр олдодог, олон зүг һалаатаһан бэлэн бэшэ харгыда гарабат. Бэеэ шангаар барижа, урагшатай ябагты. Гүрэнэй шалгалтануудые урагшатай баригты!..

11-дэхи классай һурагшадай түрүүшын багша Елизавета Гармаевна Цыреторова выпускнигуудые һүүлшынь хэшээлэй хонхын һайндэроор халуунаар амаршалба: «11 жэлэй саана заахан — 6 наһатайшуул һургуулида ерэжэ ,«А» үзэгтэ һуража, аба гэжэ хэлэндэ орожо эхилээт. Һургуулитнай танай хоёрдохи гэр болонхой, ерэжэ байгты. Утын харгыда урагшатай ябагты, үргэн арадтаа туһатай, ажалша бэрхэ хүнүүд бологты, газаа ерээд байһан хүндэ сагые шадамараар дабагты!».

Багшынгаа ашые
һанахадаа,
Сэдьхэлээ баясан
уялгабди.
Һайхан гүнзэгы
юрөөлөө
Багшадаа барин
һүгэдэнэбди, —

гэжэ түрүүшынгээ багша Е. Г. Цыреторовада зорюулжа, Жаргал Очиров өөрынгөө шүлэг уншахадань, сугларагшад халуунаар угтана.

Буряад зоной ёһо заншалаар, Бурхан багшын абаралаар 11-дэхи классайхидые мүнхэ зулын гэрэл доогуур гаргажа, аршаан сүршэнэ.

11-дэхи класс дүүргэгшэдэй түрэлхидэй зүгһөө баярай үгэнүүдые хүндэтэ багшанарта В. Б. Дагбаева, Доодо-Ивалгын захиргаанай гулваа Б. Д. Цыдыпов хэлэбэ.

Хэшээлэй һүүлшын хонхые Лена Базарова жэнгирүүлбэ, выпускнигуудта багламаа сэсэгүүд барюулагдаба, зүжэг наадан харуулагдаба.

В. БАТОРОВ.

Улаан-Үдэдэ

Һуралсалай жэлэй һүүлшын хонходо зорюулагдаһан баяр сһололой жагсаал болобо. Һуралсалаа дүүргэжэ, дунда эрдэмэй аттестат абахын тула гүрэнэй шалгалтанууд үдэбэ. Буряад үндэһэ яһатанай 1-дэхи лицей-интернадые 70 һурагшад мүнөө жэлдэ дүүргэхэнь. Тэбхэр арбан жэлэй саана эдэнэр һургуулийн богоһо алхажа ороо һэн. Мүнөө һанахала, үсэгэлдэр болоһон шэнги. Харин жэлнүүд ямар түргэн үнгэрэбэ? Эдэ һурагшад һаһанайнгаа зам шэлэхэ болошобол даа. Мүнөө жэлдэ лицей дүүргэгшэд классайнгаа, һургуулиингаа бүхы хэмжээ ябуулгануудта эдэбхитэйгээр хабаадаа, спортивна мүрысөөнүүдтэ, уран һайханай харалгада, олимпиадануудта һургуулиингаа нэрэ хүндые хамгаалаа.

Һүүлшын хонхын жэнгирхэдэ, нэгэ талаараа гунигтайшье байба. Нигэжэ түрэл һургуулитаяа хахасаха саг ерэбэ. Мүнөө гансашье һургуули дүүргэгшэдтэ, тэдэнэй түрэлхидтэ бэшэ, мүн багшанарташье гунигтай. Юуб гэхэдэ, тэдэнэр зурхэ сэдьхэлэйнгээ «хэлтэрхэйе» һурагшадтаа дамжуулаа хаюм. Мартагдашагүй һургуулийн жэлнүүд эдиршүүлэй хойнонь үлэбэ, урдань — наһанайнь ута зам. Эдэнэй олонхинь ямар нэгэн дээдэ ба тусхай дунда һургуулинуудта һуралсалаа үргэлжэлүүлхээ, зарим нэгэниинь хаана хүдэлхээ, зарим хүбүүдынь армида алба хэхээ шиидэнхэй. Хаагашье һурахадаа, хүдэлхэдөө, алба дүүргэхэдээ, эдэнэрнай лицей-интернадаа дүүргэһэн нэрэ хүндээ дээрэ үргэжэ ябаха.

Урдань табан предмедээр гүрэнэй шалгалта хүлеэнэ, хоёрынь ород хэлэ ба буряад литератураар — сочинени, математикаар — бэшэмэл хүдэлмэри, хоёр предмедээр өөһэдөө шэлэжэ шалгалта тушааха байна. Гүрэнэйнгоо шалгалтануудые амжалтатай тушаахыень һургуули дүүргэгшэдтэ хүсэнэб.

Светлана ЖИГЖИТОВА,
11-дэхи класс дүүргэгшэ
байгша.

ТҮРЭЛХИДЭЙ АНХАРАЛДА

Буряадай республиканска национальна лицей-интернат 1995—1996 оной һуралсалай жэлнүүдтэ 1-дэхи болон 10-дахи классуудта буряад хэлэ һайн мэдэхэ һурагшадые конкурсын аргаар шэлэн абаха тухай соносхоно.

10-дахи классуудта эрдэмэй удаадахи шэглэлнүүдээр абтаха:

1. Гуманитарна
2. Физико-математическа
3. Медико-биологическа

10-дахи классуудта байгша оной июнин 15—16—17-до шалгалтанууд болон хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэхэ.

1. Гуманитарна:

а). Буряад хэлэн ба литература

б). Ород хэлэн ба литература

в). Түүхэ

2. Физико-математическа:

а). Физикэ

б). Математика

в). Буряад хэлэн

3. Медико-биологическа

а). Хими

б). Математика

в). Буряад хэлэн

1-дэхи классуудта 6 наһа хүрэһэн, буряад хэлэ һайн мэдэхэ үхибүүдтэй июнин 15—16-да хөөрэлдөөн болохо.

Документнүүд:

1. Директорэй нэрэ дээрэ мэдүүлгэ

2. 9-дэхи класс дүүргэһэн тухай аттестат

3. Түрэһэн тухай үнэмшэлгэ

4). Мед. справка (үхибүүнэй түрэһэнһөө эхилээд дэбтэр).

МАНАЙ АДРЕС: Улаан-Үдэ хото, Чертенковой гудамжа, 30,
Тел. 4-62-03, 4-62-05.

Улаан-Үдэ хэлэнэ

РАДИО-ДАМЖУУЛГАНУУДАЙ ПРОГРАММА

ПОНЕДЕЛЬНИК, 5

6.12 — «Анонс» — долоон хоногой дамжуулгануудай шэнжэлэл. 6.22 — «ЮНЕСКО» радиогой бэлдэһэн программа. 6.47 — 7.00 — Мэдээсэлнүүд ба соносхолнууд. 7.22—«Улаан-Үдэ хэлэнэ». 7.37 —8.00— Үглөөнэй концерт. 19.22 — Республикын һонинууд (буряадаар, ородоор). 20.00 — 20.10 — «Гэсэр» уншахадаа (буряадаар).

ВТОРНИК, 6

6.12 — Республикын һонинууд (буряадаар, ородоор). 6.40— Республикын газетэнүүдэй шэнжэлэл. 6.45 — 7.00 — Мэдээсэлнүүд ба соносхолнууд. 7.22— «Эфир —оптом и в розницу». 7.45 — 8.10 — «Агуу Иналтын 50 жэл». 12.10—13.00 — Поэт Ц-Д Хамаевта зорюулагдаһан дамжуулга (буряадаар) 19.22— Республикын һонинууд (буряадаар, ородоор) 20.00 — 20.10—«Гэсэр» уншахадаа (буряадаар).

СРЕДА, 7

6.12 — Республикын һонинууд (буряадаар, ородоор). 6.40 — Республикын газетэнүүдэй шэнжэлэл. 6.45 — 7.00 — Мэдээсэлнүүд ба соносхолнууд. 7.22 — «Шэлэхэ арга» — залуушуулда зорюулагдаһан дамжуулга. 7.47 — 8.10 — «Местное самоуправление. Каким ему быть» — Мухар-Шэбэрэй аймагай Бар һууринай хүдөөгэй захиргаанай гулваа В. Г. Гороховскитай хөөрэлдөөн. 19.20 — Республикын һонинууд (буряадаар, ородоор). 20.00—20.10— «Гэсэр» уншахада (буряадаар).

ЧЕТВЕРГ, 8

6.12 — Республикын һонинууд (буряадаар, ородоор). 6.40— Республикын газетэнүүдэй шэнжэлэл. 6.45 —7.00 — Мэдээсэлнүүд ба соносхолнууд. 7.22 — «Резонанс» дамжуулга. 7.37 — 8.00 — БГТРК-гай арадай инструментнүүдэй оркестрэй концерт 19.22— Республикын һонинууд (буряадаар, ородоор). 20.00—20.10 — «Гэсэр» уншахадаа (буряадаар).

ПЯТНИЦА, 9

6.12 — Республикын һонинууд (буряадаар, ородоор). 6.40 — Республикын газетэнүүдэй шэнжэлэл. 6.45 — 7.00 — Мэдээсэлнүүд ба соносхолнууд. 7.22 — «Буряад орон—дэлгүүрэй эрхэ байдалда». «Пеструшка» гэһэн акционернэ бүлгэм тухай радио-хөөрөөн. 7.45 — 8.10 — «Тоонто нютаг» (буряадаар). 12.00 — 13.00— «Шагнагшадай бэшэгүүдһээ» — хүгжэмтэ дамжуулга. 19.02 — 19.52 —«Үсэгэлдэр. Мүнөөдэр. Үглөөдэр» — мэдээсэлэй дамжуулга. 20.00 — 20.10 — «Гэсэр уншахадаа» (буряадаар).

СУББОТО, 10

6.12 — Республикын һонинууд (буряадаар, ородоор). 6.40 — Республикын газетэнүүдэй шэнжэлэл. 6.45 — 7.00 — Мэдээсэлнүүд ба соносхолнууд. 7.22 —«Президентын засаг: Буряад орон шэнэдхэлгын замаар». Республикын юстицийн министр Б. Н. Ботоевтой хөөрэлдөөн. 7.45 — 8.00 — «Радиобиблиотека». Монгол поэдүүдэй шүлэгүүд. 8.10 — 9.00 — «Үсэгэлдэр. Мүнөөдэр. Үглөөдэр» — мэдээсэлэй дамжуулга. 19.00 — 19.58— «Баян талын аялга» — радиожурнал.

ВОСКРЕСЕНИ, 11

7.22 — Мэдээсэлнүүд ба соносхолнууд. 7.30 — 8.00 — «Цветы багульника» — уран һайханай хүгжэмтэ дамжуулга. 8.10 — 9.00 —«Алтаргана» — уран һайханай хүгжэмтэ дамжуулга. Номой хэблэлэй директор Н. Р. Очиров, поэт Ш-Н. Цыденжапов дамжуулгада хабаадалсаха. 9.10 — 10.00 —Һургуулийн канал.

Телевидени

ИЮНИЙН 5-һаа 11 ХҮРЭТЭР

Понедельник, 5

«Останкино» канал

7.00 —Теле-үглөө. 10.00 — Шэнэ һонин. 10.20 — «Жозефина, или Комедия тщеславия». 1-дэхи серия. 11.10 — Юун, хаана, хэзээ. 12.15— Дэлхэйн байгаали. 13.00 — Шэнэ һонин. 13.20 — «Вечный зов» — фильм. 2-дохи серия. 14.30 —Клинревю. 15.00 —Иванов, Петров, Сидоров... 15.35 — «Преодоление». 16.00—Шэнэ һонин. 16.20 — ГТРК «Мир». 17.00—Мультфильм. 17.25—Одото саг. 18.00 — «Шпаргалка». 18.05 —«Элен и ребята» — фильм. 18.20 — ТВ-дөнгөрөө. 18.55—Шэнэ һонин. 19.15 — Хүгжэм. 19.40 — Элэ удэрнүүдтэ. 19.55 — «Час пик». 20.15 — «Жозефина, или Комедия тщеславия» — фильм. 1-дэхи серия. 21.05 — В. Познерой авторска программа. 21.45 — «Амгалан нойрсогты, багашуул». 22.00 —Саг. 22.45 — «Приключения частного детектива Нестора Бурмы». 23.30 —Теннисээр Франциин нээмэл чемпионат. 24.00 — Пресс-клуб. 00.55 — «Все звезды» — кабаре. 01.35 — Саг.

«Росси» канал

9.00 — Мэдээнүүд. 9.20 — Ород таилсарилна. 9.25 — Ритмикэ. 9.40 —Шуран бэрхэ хүнүүдэй саг. 10.05— Хэрэгтэй, хэрэгтэй. 10.10— «Военный курьер». 10.25— Телегазетэ. 10.30 — Тарялашадай асуудал. 10.50 — «Момент истины». 11.45 — Худалдаа наймаанай байшан. 12.00 — Мэдээнүүд. 12.30 — Милициин тобшо мэдээсэл. 12.40 — «Репортажи с мест». 12.55 — Бүхэдэлхэйн һонин.

Буряадай ТВ

17.20 — Аюша Данзановай зохёохы үдэшэ (дабталга). 18.30 — Байкал. 18.10 — Курьер. 19.10 — Абай Гэсэр хүбүүн. 19.10—Уулзалга. 19.55 — Сагай суурнан. 20.30 —Байгал. 20.45 — Унтаахай.

«Росси» канал

21.00— Мэдээнүүд. 21.25 — «Прямка из Волверкорта» — фильм. 22.30 —Автомиг. 22.35 — Репортёр. 22.50—Сагай урасхал. 23.00 — Ретушгүйгөөр. 23.55 — Мэдээнүүд. 00.25 — Баскетболоор НБА-гай финал.

«Буряад орон» 3-дахи канал

17.00 — Дамжуулгануудай программа.

«Росси» канал

17.05 — Хүүгэдэй һонин. 17.20 — Үдэр бүрнин һайндэр. 17.30 — А. С. Пушкинай үдэрнүүд. 18.00 — Мэдээнүүд. 18.20 —«Спасение». 19.15 —«Купить не купить». 19.25 — Борис Монсеев тухай. 20.25 — «Устами младенца».

«Буряад орон» 3-дахи канал

21.00 — Дамжуулгануудай программа ба мультфильм. 21.20— ТВ-3. 21.30 — «Авоська». 21.45 —Лимбэ. 22.15 — Уран һайханай фильм.

Вторник, 6

«Останкино» канал

7.00 — Теле-үглөө. 10.00 — Шэнэ һонин. 10.20 — «Жозефина, или Комедия тщеславия» — фильм. 2-дохи серия. 11.05 — Хүн ба хуули. 11.35 — «Магик шоу». 12.05 —Дэлхэйн байгаали. 13.00 — Шэнэ һонин. 13.20 — «Вечный зов» — фильм. 3-дахи серия. 14.35— «Это было, было...» 15.00— Иванов, Петров, Сидоров. 15.35 — Огородой эдеэн түхэреэн жэл.16.00— Шэнэ һонин. 16.20—ГТРК «Мир». 17.00— Хара, шагна. 17.20 — «Весёлый троллейбус. 17.30 —«Созвездие Орфея». 17.40— Марафон-15. 18.00 — Тобшо мэдээсэл. 19.05— «Элен и ребята» —фильм. 18.30 — Джем. 19.00 — Шэнэ һонин. 19.20 — Хүгжэм. 19.45 —«Дикое поле». 20.00 — «Час пик». 20.20 —«Жозефина, или Комедия тщеславия»— фильм. 2-дохи серия. 21.05—Темэ. 21.45 — Амгалан нойрсогты, багашуул! 22.00— Саг. 22.40 — Түрүү гарһаа. 22.55 — «Пари» —фильм. 00.15 — Верси. 00.30 — Хүнгэн атлетикэ. 01.20 — Теннисээр Франциин нээмэл чемпионат. 01.50 — Саг.

«Росси» канал

9.00 — Мэдээнүүд. 9.20 — Ород таилсарилна. 9.25 — Ритмикэ. 9.40 — Шуран бэрхэ хүнүүдэй саг. 10.05— Хэрэгтэй, хэрэгтэй. 10.10— Милициин тобшо мэдээсэл. 10.20 — Бүхэдэлхэйн һонин. 10.45 — Худалдаа наймаанай байшан. 11.00 —Мэдээнүүд. 11.30 — Телегазетэ. 11.35—«Репортажи с мест».

Буряадай ТВ

17.30 — Мультфильмнүүд. 17.45 — Буряадай Гостелерадиокомпаниин арадай инструментнүүдэй концерт. 18.15 — Байкал. 18.25 —Курьер. 18.55 — Эрхэтэн ба хуули. 19.25 — «Контакт» дамжуулга. Албанай хэрэгээр даанда ошобод. 1-дэхи хуби. 19.45 — Гэсэрые уншана. 19.55 — «Транссибирский тупик» (дабталга). 20.30 — Байгал. 20.45 — Унтаахай.

«Росси» канал

21.00 — Мэдээнүүд. 21.25 — Тодорхойгоор. 21.35 — «Облако-рай»—фильм. 23.00 —Михаил Боярский тухай. 23.30 — Я— лидер. 24.00 — Мэдээнүүд. 00.25—А. С. Пушкинай үдэрнүүд. 02.00 — Сагай урасхал.

«Буряад орон» 3-дахи канал

17.00 — Дамжуулгануудай программа.

«Росси» канал

17.05 — Хүүгэдэй һонин. 17.20 — Үдэр бүрнин һайндэр. 17.30 — «Одиссея» — фильм. 7-дохи серия. 18.00— Мэдээнүүд. 18.20 — Шэнэ линии. 18.50 — «Моя война». 19.20 — А. С. Пушкинай үдэрнүүд. 20.05 —Л-клуб. 20.50 —Хэншье мартагдаагүй.

«Буряад орон» 3-дахи канал

21.00 — Дамжуулгануудай программа ба мультфильм. 21.20 — ТВ-3. 21.30 — «Авоська». 21.50 — «Вдохновение». 22.20 — Уран һайханай фильм.

Среда, 7

«Останкино» канал

7.00 — Теле-үглөө. 10.00 — Шэнэ һонин. 10.20 — «Жозефина, или Комедия тщеславия» — фильм. 3-дахи серия. 11.10 — Ан амитадай аймагта. 11.45 — Теннисээр Франциин чемпионат. 12.15 — Дэлхэйн байгаали. 13.20 —«Вечный зов» — фильм. 4-дэхи серия. 14.25 —«Конвенер». 15.00—Иванов, Петров, Сидоров... 15.35 — «Пойми меня». 16.00 —Шэнэ һонин. 16.20 — ГТРК «Мир». 17.00 — «Домисолька». 17.20 — Мультфильм. 17.50 — Фан-клуб. 18.00—«Шпаргалка». 18.05 —«Элен ребята»— фильм. 18.30 — Тинтоник. 18.55 — Шэнэ һонин. 19.15 — Хүгжэм. 19.40—Элэ удэрнүүдтэ. 19.55—«Час пик». 20.15 — «Жозефина, или Комедия тщеславия» — фильм. 3-дахи серия. 21.05— —«Избранницы». 21.45 — Амгалан нойрсогты, багашуул! 22.00 — Саг. 22.45 —«Страх вратаря перед 11-метровым»— фильм. 00.30 — Верси. 00.45 — Кинофестиваль тухай. 01.00 — Магик-шоу. 01.30 —Теннисээр Франциин нээмэл чемпионат. 02.00 —Саг.

«Росси» канал

9.00 — Мэдээнүүд. 9.20 — Ород таилсарилна. 9.25— Ритмикэ. 9.40 — Шуран бэрхэ хүнүүдэй саг. 10.15— Хэрэгтэй, хэрэгтэй. 10.10— Милициин тобшо мэдээсэл. 10.20 — «Ключевой момент». 10.30 — Телегазетэ. 10.35 — Тарялашадай асуудал. 10.55 — «Санта-Барбара»— фильм. 11.45 — Худалдаа наймаанай байшан. 12.00 — Мэдээнүүд. 12.30 — «Репортажи с мест». 12.45 — Бүхэдэлхэйн һонин.

Буряадай ТВ

17.30 — Мультфильм. 17.45 — Толи. 18.20—Байкал. 18.30 — Курьер. 19.00 — «Абитуриент». 19.25 — Абай Гэсэр хүбүүн. 19.35— «Ракурс» дурадхана. Намгар Лхасаранова дуулана. 20.30 — Байгал. 20.45 —Унтаахай.

«Росси» канал

21.00— Мэдээнүүд. 21.25 — Тодорхойгоор. 21.30 — «Санта-Барбара» — фильм. 22.30 — Рэк-тайм. 23.05— «Тихий дом». 24.00—Мэдээнүүд. 00.25 — Автомиг. 00.30 — А. С. Пушкинай үдэрнүүд. 01.45 — Сагай урасхал.

«Буряад орон» 3-дахи канал

17.00 — Дамжуулгануудай программа.

«Росси» канал

17.05 — Хүүгэдэй һонин. 17.20 — Үдэр бүрнин һайндэр. 17.30 — «Чья сторона». 18.00 — Мэдээнүүд. 18.20 — «Объяснение в любви» — фильм. 19.20 — «Карьера». 19.50 — «Русская нефть». 20.10 —«Сиди и смотри». 20.25 — «Своя игра».

«Буряад орон» 3-дахи канал.

21.00 — Дамжуулгануудай программа ба мультфильм. 21.20 —ТВ-3. 21.30 — «Авоська». 21.45—«Байкальские струны». 22.20 — Уран һайханай фильм.

Четверг, 8

«Останкино» канал

7.00 — Теле-үглөө. 10.00 — Шэнэ һонин. 10.20 — «Жозефина, или Комедия тщеславия» — фильм. 11.10 — «Песни казачьей воли». 11.35 — Теннисээр Франциин нээмэл чемпионат. 12.05 — Дэлхэйн байгаали. 13.00 — Шэнэ һонин. 13.20 — «Вечный зов» — фильм. 4-дэхи серия. 14.25 —Стоп-шоу. 15.00—Иванов, Петров, Сидоров. 15.35 —«Пойми меня». 16.00 — Шэнэ һонин. 16.20—ГТРК «Мир». 17.00 — «Мульттитроллия». 17.20 — Золушкада айлшаар. 17.40 — Компьютер. 18.00 —Тобшо һонин. 18.05 — «Элен и ребята» — фильм. 18.30 — «То-тай ба тэдээнэй дээшэ баланташуулда...». 19.00—Шэнэ һонин. 19.20 — Джаз тухай. 19.55 — «Час пик». 20.15 — «Жозефина, или Комедия тщеславия» — фильм. 4-дэхи серия. 21.05 —«В гостях у власти». 21.45 —Амгалан нойрсогты, багашуул! 22.00 — Саг. 22.40 — Москва. Кремль. 23.00 — Футболоор Европын чемпионат. Заһарлалдань — Верси. 01.00— Джаз тухай. 01.25 — Теннисээр Франциин чемпионат. 01.55 — Саг.

«Росси» канал

9.00— Вести. 9.20 — Ород таилсарилна. 9.25 — Ритмикэ. 9.40 — Шуран бэрхэ хүнүүдэй саг. 10.05— Хэрэгтэй, хэрэгтэй. 10.10— Милициин тобшо мэдээсэл. 10.20 — «Репортажи с мест». 20.30 — Тарялашадай асуудал. 10.55 —«Санта-Барбара»— фильм. 11.45 —Худалдаа наймаанай байшан. 12.00 — Мэдээнүүд. 12.30 — Телегазетэ. 12.35 — Бүхэдэлхэйн һонин.

Буряадай ТВ

17.30 — Мультфильм. 17.50 — Курьер. 18.20 — Байкал. 18.30 — Мүнхэ зула (Эгэтын дасанда). 19.20 — Гэсэрые уншана. 19.30 — Ариг сэбэр сахилга тухай. 20.15 — «Сколько стоит больничный лист?». 20.30 — Байгал. 20.45 —Унтаахай.

«Росси» канал

21.00 —Мэдээнүүд. 21.25 — Тодорхойгоор. 21.35 — «Санта-Барбара» — фильм. 22.25 — Хэншье мартагдаагүй. 22.30 — Шэнэ линии. 23.05 — «На поэтическом олимпе». 23.50 —Автомиг. 24.00 — Мэдээнүүд. 00.25 — А. С. Пушкинай үдэрнүүд. 01.40 — Сагай урасхал. 01.45 — Гэмтэ ябадалнууд тухай тобшохоноор.

«Буряад орон» 3-дахи канал

17.00 — Дамжуулгануудай программа.

«Росси» канал

17.05 — Хүүгэдэй һонин. 17.20 — Үдэр бүрнин һайндэр. 17.30 — Кенгуру. 18.00 — Мэдээнүүд. 18.20 — Мульт-концерт. 18.35 — Эксповидео. 18.55 — «Объяснение в любви». 19.25 — Авто ба мотоспорт тухай. 19.55 — Симфоническа оркестрэй концерт.

«Буряад орон» 3-дахи канал

21.00 — Дамжуулгануудай программа ба мультфильм. 21.20 — ТВ-3. 21.30 — «Авоська». 21.50 — Телевидени. 22.10 — Уран һайханай фильм.

Пятница, 9

«Останкино» канал

7.00 — Теле-үглөө. 10.00 — Шэнэ һонин. 10.20 — «Жозефина, или Комедия тщеславия» — фильм. 5-дахи серия. 11.10 — Аяншалагшадай клуб. 11.50 — Экслибрис. 12.00 — Дэлхэйн байгаали. 13.00 —Шэнэ һонин. 13.20 — «Вечный зов» — фильм. 6-дахи серия. 14.40 — Компас. 15.00 — Иванов, Петров, Сидоров. 15.35 — «Пойми меня». 16.00 — Шэнэ һонин. 16.20 — ГТРК «Мир». 17.00 — «Белый клык» — фильм. 17.30 — Шэдитэ дэлхэй. 18.00— «Шпаргалка». 18.05 — Рок-урок. 19.00 —Шэнэ һонин. 19.20 — Хүн ба хуули. 19.50 — Бомонд. 20.10 — «Жозефина, или Комедия тщеславия» — фильм. 5-дахи серия. 21.00 — Поле чудес. 21.45 —Амгалан нойрсогты, багашуул! 22.00 — Саг. 22.45 — «Приключения частного детектива Нестора Бурмы». 23.30 — Верси. 23.45 — Кинофестиваль тухай. 24.00 — Взгляд. 00.40 —Теннисээр Франциин нээмэл чемпионат. 01.10 — Муз-обоз. 01.45 — Саг. 02.05 —Теннисээр Франциин нээмэл чемпионат.

«Росси» канал

9.00 — Мэдээнүүд. 9.20 — Ород тайлбарилна. 9.25 —Ритмикэ. 9.40 — Шуран бэрхэ хүнүүдэй саг. 10.05— Хэрэгтэй, хэрэгтэй. 10.10— Милициин тобшо һонин. 10.20 — Хүгжэмтэ экспромт. 10.30 — Телегазетэ. 10.35 — Тарялашадай асуудал. 10.55 — «Санта-Барбара» — фильм. 11.45 — Худалдаа наймаанай байшан. 12.00 — Мэдээнүүд. 12.30 — «Репортажи с мест». 12.45 — Бүхэдэлхэйн һонин.

Буряадай ТВ

17.30 — Мультфильм. 17.45 — «Ракурс» дурадхана. 18.20 — Буряадай панорама. 19.05 — Абай Гэсэр хүбүүн. 19.15 — Курьер. 19.45 — Буряад орон. 20.45 — Унтаахай.

«Росси» канал

21.00 — Мэдээнүүд. 21.25 — Тодорхойгоор. 21.35 — Хэншье мартагдаагүй. 21.40 — «Санта-Барбара» — фильм. 22.30 — «Джентльмен-шоу». 23.05 — К-2 дурадхана. 24.00 — Мэдээнүүд. 00.25. Автомиг. 00.30 — Гэмтэ ябадалнууд тухай тобшохоноор. 00.40 — «Полнолуние». 01.40 — Сагай урасхал. 01.45 — Баскетболоор НБА-гай чемпионат.

«Буряад орон» 3-дахи канал

17.00 — Дамжуулгануудай программа.

«Росси» канал

17.05 — Хүүгэдэй һонин. 17.20— Үдэр бүрнин һайндэр. 17.30 — Компас. 18.00 — Мэдээнүүд. 18.20 —Пятницын Дисней. 20.05 —Шэнэ линии. 20.35 — Антракт. 20.40 — «Горячая десятка».

Суббото, 10

«Останкино» канал

8.30 — Теле-үглөө. 8.45 — Санаартанай үгэ. 10.00— Верси. 10.20 — Лего-го. 10.50 — Минии зунай нюусанууд. 11.25 — Үглөөнэй почто. 12.00— Смак. 12.15 — Өөрөө өөртөө туһала. 12.50 — «Русская линия». 13.20 — «Радуга» —телефестиваль. 13.40 — Уран һайханай фильм. 15.05 — Мультфильм. 15.25 —«Зеркало». 16.00 — Шэнэ һонин. 16.20 — «Большие гонки». 16.50 — «Будь проклятая война» — баримтата фильм. 17.40 — Ан амитадай аймагта. 18.20 — «Смехопанорама». 19.00 — Шэнэ һонин. 19.25 — Брэйнг-ринг. 20.15 —«Жандарм и инопланетяне» — фильм. 21.45 — Амгалан нойрсогты. багашуул! 22.00 — Саг. 22.45 — «Приключения частного детектива Нестора Бурмы» — фильм. 23.40 — Юун, хаана, хэзээ. 00.30 — «До и после». 01.25 — Теннисээр Франциин нээмэл чемпионат. 02.15 —Саг.

«Росси» канал

9.00 — Мэдээнүүд. 9.20 — Тодорхойгоор. 9.30 — Ород тайлбарилна. 9.35 — «Продлёнка». 9.50 — «От винта». 10.05 — Мульткончерт. 10.30 — Захагүй футбол. 11.15 — Россин аяншалагшадай клуб. 12.00 — кросс» — фильм. 12.45 — «Пёс Барбос и необычайный «Грош в квадрате». 13.15— «Искренне ваш». 14.00 — Хүгжэмтэ экспромт. 14.10— Хүдөө нютаг. 14.40 — Тарялашадай асуудал. 15.00 — Мэдээнүүд. 15.30 —Де-факто. 15.45 — Актернууд дуулана. 16.15— Москва хүрэтэр холо. 17.05 — «Мегрэ и порядочные люди» — фильм. 18.10 — Санкт-Петербургын балет. 18.55 — Волейболоор дэлхэйн лигэ. 19.55 — Хүгжэм. 20.10 — «Кто мы?» 21.00 — Мэдээнүүд. 21.25 — «Пугало»— фильм. 23.40 — Танц-экспресс. 23.55 — Автомиг. 24.00 — Киноафиша. 00.20 —«Четверг и больше никогда»— фильм. 02.00 — Сагай урасхал. 02.05—Джо Коккер Москвада.

«Буряад орон» 3-дахи канал

18.00 — Дамжуулгануудай программа ба мультфильм. 18.20 — «Домовой». 18.50 — Һолонго. 19.20 — «Все, что нам дорого...» 20.00 —Уран һайханай фильм.

Воскресени, 11

«Останкино» канал

8.30 — Теле-үглөө. 9.30 — Олимпийн үглөө. 10.00 — Шэнэ һонин. 10.30 — Эртэ үглөөнһөө. 11.00 — Мультфильм. 11.10— Бултанай гэртээ байхада. 11.40 —«Хрустальный башмачок». 12.25 — «Живое дерево ремесел». 12.30 —Россида алба хэнэб. 13.05 — Дэлхэйн байгаали. 13.50 — Росси. 14.20 —«Ну, погоди». 14.40 — Баримтата фильм. 15.00 —«Ни» тэмдэг доро. 15.45 —Үдын хоолой спорт. 16.00 — Шэнэ һонин. 16.20 — Теннисээр Франциин нээмэл чемпионат. 17.20 — «Вокзал мечты». 18.10 — Аяншалагшадай клуб. 19.00 — Шэнэ һонин. 19.20 — М. Таратута Америкэ тухай. 19.50— Мультфильм. 20.20 «Дело было в Пенькове». 22.00 — Воскресени. 22.55 — Концерт. 00.55 — «Приключения частного детектива Нестора Бурмы». 02.20 — Кинофестиваль.

«Росси» канал

9.00 — Мэдээнүүд. 9.20 — Ород тайлбарилна. 9.25 — «Гостиница деда Мазая». 9.40 — «Золотой ключик». 9.55 — Парламентын долоон хоног. 10.40 — Үглөөнэй амар мэндэ, Европе. 11.10 —Атлантата. 11.40 — Ехэ хоккей. 12.20 — «Консолидация». 12.30 — «Виват, гардемарины» — фильм. 14.40 — «Шесть соток». 15.00 — Мэдээнүүд. 15.30 —«Пресвятая троица». 15.50 —«Мегрэ и порядочные люди». 16.45 — Футболоор Россин чемпионат. 18.50 — Ан амитадай аймагта. 19.45 — Үдэр бүрнин һайндэр. 20.00 — Диснейн шэдитэ дэлхэй. 21.00 — Мэдээнүүд. 21.25 — «Полис Плаза» — фильм. 23.05 — Автомиг. 23.10 — «Возвращение в политехнический». 00.15 — Кскюшэдэ. 00.45 — Сагай урасхал. 00.55 — Баскетболоор НБА-гай чемпионат.

«Буряад орон» 3-дахи канал

18.00 — Дамжуулгануудай программа ба мультфильм. 18.20 — Факт. 18.30 — «Наедине со всеми». 19.00 — Буддын һургаал.

Редактор
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М. Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), САМБЯЛОВА Т. В

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Манай адрес:

670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвилийн үйлсэ, 23, «Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакциин телефонууд: редакторай — 2-50-96, приемный — 2-54-54, редакторай орлогшопорой — 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретарийн—2-50-52, секретариадай— 2-66-76, таһагууд: нийтын-политическэ— 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа — 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмэй болон һургуулинуудай—2-60-21 (даагшань), 2-57-63, олонниитын хүдэлмэриин ба мэдээсэлэй—2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын—2-60-91; корректорнуудэй—2-33-61 хэблэлдэ бэлдэгшэдэй—2-35-95.
Манай корреспондентнүүд: Агинскда—3-42-19; Закаменскда—30-61, Баргажанда—91-6-40.
Һонинуудые гаргадаг «Бурятия» хэблэлэй телефонууд: директор—2-49-94, бухгалтери—2-23-67, вахта—2-67-95, 2-67-05.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй.
Индекс 50901 Хэһэг 5190.
Стереотипта тушаагдаһан саг 19.00.

Буряад Республикын республиканска типографида газетэ хэблэгдээ.
Директорэйнь телефон 2-40-45
Б-0079-дэхи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай. Зак. № 101.